

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

Bakalářská práce

Autor: Anděla Červenková

Mezijazyková homonymie u sloves v češtině a srbštině

Interlingvistical Homonymity in Verbs – Comparison of Czech and Serbian

2013

Vedoucí práce: Mgr. Karel Jirásek, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Sandra Vlanić

*Děkuji Mgr. Karlu Jiráskovi, Ph.D. a Mgr. Sandře Vláníč
za poskytnutí cenných rad, informací a materiálů.*

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. srpna 2013

Podpis:

Abstrakt:

Tématem bakalářské práce je mezijazyková homonymie u sloves v češtině a v srbštině. Práce se zaměřuje především na slovesné prefixy a jejich vliv na změnu významu slovesa. Součástí práce je slovník česko-srbských homonym.

První kapitola objasňuje problematiku lingvistických jevů, vydělení lexikologie a její disciplíny, významovou stránku slova a významové vztahy lexikálních jednotek. Z významových vztahů lexikálních jednotek jsou podrobněji popsány homonymie a polysémie. Pozornost je věnována vymezení těchto dvou pojmů, dále pak homonymii vnitrojazykové a mezijazykové. Vysvětlen je původ homonyma a slovo tvorba se zaměřením na prefixaci u sloves. V praktické části jsou již konkrétně analyzovány a vzájemně porovnány významy jednotlivých českých a srbských prefixů. Slovník česko-srbských homonym u sloves obsahuje 101 homonymních párů a 3 homonymní trojice. Slovník je obousměrný, obsahuje překlady na straně české i srbské.

The subject of this bachelor's thesis is verbal Czech/Serbian homonymity. The thesis focuses on verbal prefixes and their ability to change verb meaning in connection to interlanguage homonymity. The first part provides readers with a theoretical background needed for understanding this topic, namely lexicology and its domains. Further, emphasis is put on homonymity (and its genesis), polysemy and word formation. My research focuses particularly on prefixes in both languages and the comparison between their individual meanings. The same method is applied to the comparing of verbs that are prefixed by given prefixes. The meanings are entered into the Czech/Serbian dictionary which contains 101 homonym pairs and three homonym triplets.

Klíčová slova:

Mezijazyková homonyma, prefix, čeština, srbština, slovník homonymie u sloves

Key words:

Interlanguage homonymity, prefix, Czech, Serbian, dictionary of homonymous verbs

OBSAH:

Úvod.....	8
1. Obecná část.....	11
1.1. Pojmenování.....	11
1.2. Lexikologie a její disciplíny.....	11
1.3. Významová stránka slova.....	13
1.4. Vztahy mezi lexikálními jednotkami.....	14
1.5. Polysémie.....	16
1.6. Homonymie.....	18
1.6.1. Homonymie dle způsobu vzniku.....	18
1.6.2. Homonyma dle rozsahu shod v paradigmatu.....	19
1.6.3. Homonyma z hlediska formy.....	20
1.6.4. Homonyma dle původu.....	21
1.6.5. Vymezení homonymie a polysémie.....	23
1.7. Mezijazyková homonymie.....	24
1.7.1. Porovnání mezijazykové a vnitrojazykové homonymie.....	24
1.7.2. Úplná a částečná shoda ve formě u mezijazykových homonym.....	25
1.8. Slovtvorba.....	26
1.8.1. Slovtvorba sloves.....	28
2. Praktická část.....	31
2.1. Odvozování pomocí předpon.....	31
2.2. Přehled českých prefixů a jejich významů:.....	32
2.3. Specifika srbských předpon.....	38
2.4. Přehled srbských prefixů a jejich významů:.....	39
2.5. Porovnání významů českých a srbských prefixů.....	45
2.5.1. České a srbské prefixy shodující se svým tvarem:.....	46
2.6. České a srbské prefixy neshodující se tvarovou podobou.....	53
2.7. Shrnutí poznatků z přehledu srbských a českých prefixů.....	55
2.8. Slovník česko-srbských homonym.....	57
Závěr.....	80
Seznam použité literatury.....	83

Seznam zkratek:

apod.	a podobně
adj.	adjektivum
angl.	anglicky
atd.	a tak dále
čes.	česky
dat.	dativ
dok.	dokonavý
f.	femininum
gen.	genitiv
imper.	imperativ
it.	italsky
lat.	latinsky
lok.	lokativ
m.	maskulinum
n.	neutrum
např.	například
nedok.	nedokonavý
nom.	nominativ
os.	osoba
pl.	plurál
př.	příklad
řec.	řecky
sg.	singulár
srb.	srbsky
srov.	srovnání
sub.	substantivum
tur.	turecky
tzv.	takzvaný
verb.	verbum

Seznam zkratk ve slovníku:

apod.	a podobně
kniž.	knižně
expr.	expresivně
hovor.	hovorově
neos.	neosobní
přen.	přeneseně
řidc.	řídce
zast.	zastarale

Úvod

Srbština a čeština jsou jazyky, které jsou si geneticky velice podobné. Oba spadají do skupiny slovanských jazyků, mají tedy společnou značnou část základu slovní zásoby, ale i odvozovacích přípon a předpon a gramatických tvarů. Díky tomu si jednotliví příslušníci těchto jazykových skupin v běžném hovoru mohou bez větších obtíží porozumět. Velká míra shodnosti ve slovní zásobě obou jazykových skupin automaticky nutí mnoho uživatelů přiřadit ke slovu význam, formálně se shodující, nebo alespoň přibližující se jejich mateřskému jazyku. To následně zapříčiňuje informační kolize, při kterých posluchač/čtenář nesprávně určí úmysl mluvčího/pisatele, a to právě na základě fonetické či grafické shody, či podobnosti některých slov. Význam slov se společným základem bývá dnes v důsledku mnoha faktorů, např. i vlivem existence různých slovtvorných možností, značně vzdálen, někdy dokonce získá význam zcela opačný. V některých případech se záludnost projeví dokonce až v kontextu (Lotko, 1992: 12).

Přirozeností jazyka je jeho štěpení a dělení se, které vede k narůstání rozdílů mezi jednotlivými větvemi dříve jednotného jazyka, přičemž nejrychleji narůstají rozdíly ve slovní zásobě. Na druhou stranu žádná jazyková oblast většinou nezůstává zcela izolována od okolí. V důsledku toho naopak dochází ke sblížení a k přejímání nových výrazů z cizího jazykového prostředí, ať už má toto prostředí slovanský či neslovanský charakter. (Horálek, 1962: 13–14). I tyto mezijazykové styky zapříčiňují různou míru podobnosti mezi jazyky, na které je působeno rozdílnými nebo naopak stejnými vlivy. Podmínky vedoucí ke sblížení nebo naopak oddálení, se nedají vždy s úplnou přesností určit, a to zejména pokud se týkají nejranější epochy formování praslovanštiny (Horálek, 1962: 75). Bylo by třeba znát historické souvislosti velice dopodrobna, což není v silách historiků ani lingvistů. Nicméně pro jazyk jakožto pro interaktivní jednotku je vývoj společnosti a vzájemné působení různých jazykových a kulturních skupin velice důležitým faktorem. Kontakty s cizím jazykovým prostředím se ve větší či menší míře na slovní zásobě vždy projeví. V dnešní době je nejvíce rozšířené přejímání názvů předmětů technického pokroku.

Pokud je vliv jednoho jazyka vyvíjen na dvě a více různých jazykových prostředí, ač jsou si tato prostředí velice podobná, problémem se nemusejí stát pouze slova se stejnou formou a rozdílným významem, ale i slova se stejnou formou, stejným významem, ale odlišným rodem, např. čes. *tramvaj* (*f.*) *x* srb. *tramvaj* (*m.*), čes. *metro* (*n.*) *x* srb. *metro* (*m.*). Evidentně každý jazyk nakládá s přejatým slovem podle svého. V tomto případě jsme

svádění skloňovat v srbštině ve stejném rodě, který platí pro český protějšek, ne-li dokonce přiřazovat k srbskému základu české koncovky.

Vlivy, kterými na sebe jednotlivé jazyky působí, se neprojevují pouze v přejímání a případně následnému zdomácnění cizích slov, ale i na úrovni mluvnické a v hláskosloví. „Po stránce hláskoslovné se sblíží sousední jazyky, např. ve využití prostředků prozodických (v kvantitě a přízvuku).“ „Po stránce mluvnické dochází ke sblížení jazyků hlavně v syntaktickém využití mluvnických tvarů.“ (Horálek, 1962: 13). Vzájemné působení se tedy projevuje ve všech úrovních jazyka, nejen v té lexikální, která je ovšem i pro laika nejvíce zřetelná.

Samozřejmě ne všechny páry slov se stejným tvarem a odlišným významem jsou důsledkem dělení jazyků. K formální shodě mezi výrazy může dojít i pouhou shodou náhod, př. *bar x Bar*. Do výčtu potencionálně chybných interpretací by bylo možné zařadit i slova mající formálně podobný tvar, či se zcela shodující, dále mající totožný význam, lišící se pouze četností používání, např. srb. *gledati* lze významově vyložit jako čes. *hledět*, ovšem častěji by se tento tvar přeložil jako *dívat se*. V určitých typech textů by pak nebylo vhodné použít tvar *hledět*. Samozřejmě dochází i k záměnám formálně stejných slov. Omyl v takových případech nejčastěji vzniká kvůli tomu, že mluvčí nemá konkrétní výrazy tolik vžitě, např. *konverzovat, konzervovat* (Lotko, 1992: 12).

V této práci se budu věnovat zkoumání lexika dvou geneticky si podobných jazyků, češtiny a srbštiny. Přesněji se zaměřím na tvorbu sloves pomocí prefixů a vzájemnému porovnání výsledných tvarů mezi zmiňovanými jazyky, které by mnohdy mohly díky svému zavádějícímu tvaru činit problém při překladu.

Správná identifikace by měla pomoci reálně minimalizovat problémy spojené s těmito slovy a tím i předcházet mnoha nepříjemným situacím a nedorozuměním jak v běžném hovoru, tak i zajistit úroveň a přesnost překládaných textů.

Práce je rozdělena do dvou částí. První obecná část se zabývá lexikologií a vymezením jejích disciplín, blíže jsou rozebrány vztahy mezi lexikálními jednotkami se zaměřením na homonymii, polysémii a monosémii. Vzhledem ke značnému počtu různých možností pojmenování jevu, kdy máme pro jednu formu dva a více významů, je hned ze začátku v obecné části vyhrazen menší prostor i otázce pojmenování zkoumaného úkazu, a to podle jednotlivých především českých autorů, kteří jsou doplněni o příklady ze zahraničí.

Více prostoru je věnováno samotnému pojmu homonymie. V tomto úseku jsou uvedeny základní možnosti jejího dělení podle několika kritérií a postupy vymežující ji od polysémie. Vzhledem k zaměření práce na homonyma mezi dvěma jazyky je důležitou

podkapitolou porovnání homonymie vnitrojazykové a mezijazykové. V závěru obecné části se nachází slovtvorba, která se následně soustřeďuje na tvorbu sloves pomocí prefixů.

Druhá, praktická část se zaměřuje již na samotné zkoumání prefixace u sloves, především na porovnání významů jednotlivých předpon mezi zkoumanými jazyky a na problémy vyplývající ze vzájemné formální shody. Podstatnou částí práce je slovník česko-srbských slovesných homonym, který je soustředěn výhradně na slovesa prefigovaná. K účelu vytvoření slovníku byl využit *Srbocharvátsko-český slovník* a *Česko-srbský slovník*¹.

Homonymie způsobené prefixem je v české i srbské literatuře poměrně opomíjeným jevem. Práce by tak mohla eventuálně přispět k lepšímu povědomí o zkoumaném problému a tím i eliminovat chyby spojené s užíváním obou jazyků.

---

¹ *Srbocharvátsko-český slovník* (Sedláček et al., 1982); *Česko-srbský slovník : ve dvou dílech* (Kačanik et al., 2000–2001)

1. Obecná část

1.1. Pojmenování

Jev popisovaný v této práci není v lingvistice ničím novým. Již mnohokrát bylo téma týkající se rozdílnosti významu u formálně shodných lexémů otevřeno. Autoři však ve svých publikacích používají různá označení a pojmenování pro tento úkaz. Proto se nyní zastavíme nad možnostmi pojmenování. Dvěma poněkud poetickými názvy spjatými se zmiňovanou problematikou jsou *Falešní přátelé překladatele* (Rudenka-Ivašina, 2006: 11) a *Zrádná slova* objevující se, např. v publikaci *Zrádná slova v češtině a polštině* od Edvarda Lotka. Tyto některými autory zvolené pojmy jsou ovšem problematické z hlediska vymezení povahy lexémů spadajících pod z pohledu lingvistiky poměrně široké označení. Již konkrétnějším pojmenováním jsou *interlingvální* či *mezijazyková homonyma*, která jsou zároveň i nejpoužívanějším termínem, jenž je uplatňován v srbském i českém jazykovědném prostředí (např. R. Dragičević v *Leksikologija srpskog jezika*)².

Pro svou práci jsem i já zvolila užší termín *mezijazyková homonymie*. Nemá takový rozsah, jako např. *falešní přátelé překladatele*, či *zrádná slova* a proto předpokládám, snadnější vyčlenění lexémů, které pod něj spadají.

1.2. Lexikologie a její disciplíny

Název lexikologie sestává složením dvou řeckých slov *lexikós* (slovo) a *logos* (nauka) (Dragičević, 2010: 17). Už název naznačuje, že se jedná o nauku zabývající se slovem a tím, co se ke slovu vztahuje. Pohled na lexikologii ovšem není zcela jednotný a autoři se často rozcházejí v otázkách vymezení tohoto pojmu. Zatímco se na zařazení některých disciplín pod lexikografii shodují, jiné disciplíny se u některých autorů objevují naprosto nově. V českých publikacích se pak setkáváme, např. se třemi, ale třeba i s osmi disciplínami, které jsou řazeny v podřadném vztahu vůči lexikologii. Záleží tedy na konkrétních lingvistech, v jakém záběru problém pojmu a kterými konkrétními disciplínami lexikologii vymezí³.

---

² Zdroj *Leksikologija srpskog jezika* (Dragičević, 2010: 320)

³ Rajna Dragičević v *Leksikologija srpskog jezika* uvádí několik základních druhů dělení lexikologie. Jedním z nich je na lexikologii v užším smyslu (zkoumá pouze samotná slova) a lexikologii v širším smyslu, která obsahuje i disciplíny, které jsou s ní úzce spjaty (frazologie, etymologie atd.) (Dragičević, 2010: 18–28).

Mírek Čejka lexikologii popisuje jako lingvistickou disciplínu zkoumající lexikální jednotky jazyka jednak z hlediska významů a významových (sémantických) vztahů k jiným lexikálním jednotkám v jazyce, jednak z hlediska jejich pragmatických vlastností vyplývajících z toho, jak se lexikálních jednotek užívá v různých typech situací a textů. Uvádí tři podřadné lexikologické disciplíny: lexikální sémantiku, diachronní (historickou) lexikologii a onomastiku. Ostatní považuje pouze za úzce související (Čejka 1992: 5).

Ludvík Pokorný jako základní lexikologické disciplíny uvádí lexikografii a sémantiku, dále pod ni řadí etymologii a onomastiku (Pokorný, 1979: 101). Oproti tomu podle J. Filipce a F. Čermáka lze zkoumání lexikální zásoby rozdělit na dva samostatné úseky: lexikologii a lexikografii. Tedy nejen že neřadí lexikografii mezi základní lexikologické disciplíny, ale dokonce ji považují za disciplínu stojící samostatně vedle lexikologie. Za lexikologické pak pokládají pět disciplín: významosloví, sémaziologii (lexikální sémantiku), teorii označování a pojmenování, onomaziologii a další části vyplývající z jejich vzájemných vztahů a působení (Filipec-Čermák 1985: 13, 240).

I přesto, že se čeští autoři v prostudované literatuře mnohdy výrazně liší v počtech uváděných disciplín, povětšinou se shodují na zařazení onomastiky, etymologie a sémantiky. Oproti českému přístupu se v dělení lexikologie Danko Šipky sémantika neobjevuje. Navíc ještě vedle etymologie, onomastiky, frazeologie a lexikografie narážíme na dvě zcela nové disciplíny. Těmi jsou je *terminologija* (čes, *terminologie*) a *tvorba řeči* (čes. *slovotvorba*) (Šipka, 1998: 102).

V současných českých publikacích zabývajících se jazykovědou není slovotvorba uváděna jako jedna z disciplín náležející pod lexikologii. Ovšem v některých dřívějších jazykovědně zaměřených publikacích byla sémantika za součást lexikologie považována „v rámci tradičně pojímané nauky o slovní zásobě“ (Čejka, 1992: 6).

Ve věci dělení lexikologie se zdá být sporný především vztah lexikologie a lexikografie. V otázkách souřadnosti či podřadnosti lexikografie, jak je patrné již v předešlém odstavci, nenalezneme jednotnou odpověď. Je však zcela nepopiratelným faktem, že jsou obě disciplíny vzájemně provázány a navzájem se ovlivňují. Např. F. Uher, L. Pokorný a V. Jílek⁴ řadí lexikografii do vztahu podřadného vůči lexikologii. Jinak je tomu v případě M. Čejky, který věnuje lexikografii samostatnou kapitolu. Lze se tedy domnívat, že ji považuje za samostatnou disciplínu. Stejně tak je tomu i v dělení J. Filipce a F. Čermáka (Čejka, 1992: 41). Podle nich, ač se lexikografie zabývá tímž zájmem jako lexikologie, je její

---

⁴ Zdroj *Nauka o slovní zásobě* (Uher, 1998: 8); *Úvod do české lexikologie* (Pokorný, 1991: 101); *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty* (Jílek, 2005: 5).

záběr ještě širší, protože se při sestavování slovníků musí zabírat i pravopisem, výslovností a někdy i přízvukem. (Filipec- Čermák, 1985: 14).

Za základní jednotku, se kterou lexikologie operuje, je považováno slovo nesoucí lexikální, gramatický, případně pragmatický význam. Někteří lingvisté ho však nepovažují za vhodnou analytickou jednotku pro lexikologii. Pavel Ondrus považuje v rámci vymezení slova za problematické, např. neschopnost definovat vztah k některým jednotkám jazyka (jako k morfému a slovním spojení) nebo hranice mezi slovem a analytickými gramatickými formami případně i frazeologickými zvraty (Ondrus, 1972: 7).

V rámci lexikologie se setkáváme i s dalšími pojmy jako lexém a lexikální jednotka. Lexém je abstraktního charakteru a zahrnuje všechny gramatické tvary ohebných slov, př. *rybář, rybáře, rybářem* atd.. Lexikální jednotka je povětšinou uváděna synonymně s pojmem lexém. Poštolková a Machač o lexému a lexikální jednotce píší: „*Lexém* je termín synonymní s termínem lexikální jednotka, ale je ještě dále diferencován, jako dvoustranná, formálně-významová jednotka slovní zásoby zahrnující u ohebných slovních druhů úplný nebo omezený soubor slovních tvarů. Formálně jednočlenný lexém je *slovo*, vícečlenný lexém je *frazém a sdružené pojmenování*.“ (Běla Poštolková-Jaroslav Machač, Naše řeč, ročník 71, 1988, číslo 2, <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6754>). I přes drobné rozdílnosti mezi těmito dvěma výrazy je v této práci budu uvádět ve vztahu synonymním.

1.3. Významová stránka slova

Významem slova se zabývá lexikologická disciplína sémantika⁵. Otázku, co je význam a jeho přesné vymezení, není snadné zodpovědět a úvahy na toto téma by mohly snadno přesáhnout až hranice filozofie. Jaroslav Peregrin ve své knize *Úvod do teoretické sémantiky* o významu obecně píše: „...význam je tím, co činí ze slova nebo z výrazu něco více než pouhý řetězec hlásek nebo písmen.“ (Peregrin, 2003: 1)

Slovo je ve skutečnosti nositelem dvojího významu: věcného, tedy lexikálního (slovníkového), a gramatického. Gramatický význam, často označován také jako mluvnický, je význam vyjádřený různými tvary stejného slova nebo tvary tvořenými jeho spojení se slovy pomocnými (tvary jednoduchými nebo složenými). Mluvnického významu nabývá

---

⁵ Zabývá se významem nejen slov, ale i jednotlivých morfémů, dále slovních spojení, vět a případně i vyšších jednotek textu.

slovo až v rámci věty ve spojení s ostatními slovy. Tvoří tak větné vztahy, např. predikaci, vztah mezi podmětem a přísudkem, a vyjadřuje mluvnické kategorie. Věcný význam má slovo samo o sobě a je společný pro všechny tvary daného slova. Ve výpovědích se vždy vztahuje ke konkrétní skutečnosti (Havránek-Jedlička, 1981: 89–90).

Na základě převahy lexikálních či gramatických významů lze slova rozřadit do následujících tří skupin: **slova lexikální**, **slova lexikálně gramatická**, **slova gramatická**. Slova lexikální mají pouze význam věcný. Patří sem citoslovce a příslovce. Lexikálně gramatická⁶ slova nesou jak význam věcný, tak i ve větě význam gramatický. Patří sem podstatná a přídavná jména a slovesa. Obě tyto skupiny se označují jako slova **autosémantická** neboli plnovýznamová. Zatímco slova gramatická sama o sobě plný význam nenesou. Ten získají až ve spojení s ostatními slovy ve větě. Patří sem spojky, předložky, částice a rovněž slova pomocná, např. spal *jsem* apod. Vyjma slov pomocných se někdy gramatická slova označují také jako **syntémantická**, neboli neplnovýznamová (Havránek-Jedlička, 1981: 89–90).

Pokud se zaměříme na slova plnovýznamová, zjistíme, že mezi nimi existují vzájemné vztahy, o kterých je pojednáno v následující kapitole.

1.4. Vztahy mezi lexikálními jednotkami

Vzájemné vztahy mezi lexémy lze v české i srbské jazykovědě obecně rozdělit na dva základní celky: na vztahy **paradigmatické** (srb. *paradigmatski leksički odnosi*) a **syntagmatické** (*sinatgmatski leksički odnosi*) (Palek, 1989: 76). Za paradigmatický je považován vztah mezi slovy umožňující jejich obměnu na jednom konkrétním místě ve větě, a to u těch, které mají něco společného, nebo jsou si protichůdné, nebo, jak píše Ludvík Pokorný, se vybavují pomocí asociace (Pokorný, 1979 :57). Kromě synonym se však v textu vzájemně vylučují, př. „*Marek má hnědé (modré, zelené, šedé...) oči.*“. Naopak vztahy syntagmatické nejenže se vzájemně nevylučují, ale vzájemně se spojují, př. „*Důchodce křičel, bědoval, klel...*“ (Grep, 1995: 79).

---

⁶ Např. sloveso *letět* má v konkrétním kontextu „*Orel letí.*“ kromě lexikálního významu (činit pohyb ve vzduchu) ještě význam dějovosti a gramatické významy (3.os. sg. přítomného času atd) (Grep et al., 1995: 73–74).

V rámci paradigmatických a syntagmatických vztahů se setkáváme ještě s dalším dělením, a to na vztahy **formální**, **formálně-významové** a **významové** (Filipec - Čermák, 1985: 128).

K základním vztahům mezi lexikálními jednotkami, které jsou v odborných publikacích uváděny, patří většinou **antonymie**, **synonymie**, **homonymie**, **paronymie**, **hyponymie** a **hyperonymie**⁷.

Na základním dělení na paradigmatické a syntagmatické vztahy se autoři shodují. Stejně jako u mnoho dalšího existují drobné odchylky v otázkách zařazení jednotlivých kategorií spadajících pod tyto vztahy. Např. Ludvík Pokorný sice uvádí základní dělení na vztahy paradigmatické a syntagmatické, syntagmatickým se však již blíže nevěnuje a všechny základní vztahy řadí pod vztahy paradigmatické. Ty následně dělí *podle formy* (homonyma, paronyma), *podle významu* (synonyma, antonyma), *podle formy a významu* (slovotvorná řada, slovotvorný svazek, slovní čeleď, slovotvorný typ, slovní druh) a *podle vztahu k realitě* (slova souřadná, slova nadřazená a podřazená, stupnice, věcné skupiny) (Pokorný 1979: 56–58). Podobné dělení na vztahy podle formy, podle významu a podle formy a významu nalezneme i u Filipce a Čermáka. Oproti Pokornému řadí formální vztahy pod vztahy syntagmatické. Významové a formálně významové vztahy zůstávají sice stále v rámci paradigmatických vztahů, ovšem všechny základní vztahy (vyjma paronymie) mezi lexémy jsou zahrnuty pod významové vztahy, kde je navíc i polysémie. Výjimkou jsou homonyma, která jsou navíc uváděna ještě mezi formálními vztahy, spadající již pod syntagmatické vztahy (Filipec - Čermák 1985: 149).

Rajna Dragičević a Danko Šipka podobně jako někteří jejich čeští kolegové uvádějí vztahy formální (srb. *formalni odnosi*), formálně-významové (srb. *sadržinsko-formalni odnosi*) a významové (srb. *sadržinsku odnosi*). Jejich následující dělení v rámci uvedených vztahů je u obou autorů téměř shodné⁸. Liší se pouze v případě významových vztahů, které oproti Dragičević Šipka ještě dělí na dvě podskupiny: na designativne a denotativne. Designativne obsahují synonymii (srb. *sinonimija*), dublety (srb. *dubletnost*) a antonymii (srb. *antonimija*). Do druhé zmíněné podskupiny u Šipky náleží taksonomie (srb. *taksonomija*), meronymie (srb. *meronomija*) a hierarchie bez členění (srb. *hijerarhija bez grananja*) (Šipka 1998: 40).

---

⁷ M. Čejka za základní významové vztahy považuje synonymii, hyponymii, hyperonymii, kohyponymii a antonymii (Čejka, 1992: 24–31).

⁸ Rajna Dragičević v mnohém z Danko Šipky vychází.

Dragičević k významovým vztahům bez dalšího dělení řadí synonymii, antonymii, hyponymii a tematické skupiny lexémů, které se nečlení (srb. *tematske grupe leksema koje se ne granaju*) (Dragičević, 2010: 244).

Formální vztahy u obou autorů zahrnují tvoření rýmů (srb. *rimovitost*), tautofonii (srb. *tautofoniju*), srb. *tautotoniju*⁹. Ve vztazích formálně-významových je rovněž shodně obsažena homonymie (srb. *homonimija*) a paronymie (srb. *paronimija*)¹⁰.

Podle výše uvedených informací týkajících se dělení lexikálních jednotek v srbské a české lingvistice je evidentní, že zcela jednotný náhled na tuto problematiku ani v jednom ze zmíněných jazykových prostředí neexistuje. Naopak autoři přistupují k jednotlivým vztahům rozdílně. Až na některé výjimky, které zde byly rovněž zmíněny, se základní vztahy mezi lexikálními jednotkami objevují v rámci paradigmatických vztahů. Taková jednota již nepanuje v případě dělení vztahů na formální, formálně-významové a významové. Autoři se v řazení jednotlivých vztahů pod tyto tři skupiny liší, což má za následek, že ne u všech autorů se setkáváme se stejnými vztahy, některé mohou chybět, nebo naopak přebývat. To je případ paronym, která se v české literatuře téměř nevyskytují¹¹. Naopak zmínění srbští lingvisté ji řadí k formálně významovým vztahům, spolu s homonymií. Homonymie je na rozdíl od srbštiny v českém prostředí přiřčena buď ke vztahům významovým, nebo formálním. Nestejný náhled panuje i u řazení polysémie, která v srbském pojetí vztahů mezi lexikálními jednotkami většinou chybí, zatímco v české lingvistice se objevuje často v rámci významových vztahů.

Vzhledem k zaměření této práce se zde nebudu podrobněji zabývat všemi vztahy mezi lexikálními jednotkami, ale soustředím se pouze na polysémii, homonymii a paronymii, neboť s tématem úzce souvisejí a jsou klíčová pro pochopení problematiky.

1.5. Polysémie

O polysémii se hovoří v případě, kdy jedna forma lexému nese více než jeden význam. Důležitou podmínkou umožňující považovat slovo za polysémantické je, že mezi jednotlivými jeho významy existuje etymologická souvislost (Grepl, 1995: 89).

Význam lexému je vždy vázán na kontext. Víceznačná slova se tak s jeho pomocí stávají jednoznačnými a tím i pochopitelnými. Díky tomu lze s přibýváním skutečností tyto

---

⁹ Česká literatura *tautotoniju* nezmiňuje.

¹⁰ Dělení Šipky (Šipka 1998: 40) a dělení Dragičević (Dragičević, 2010: 244)

¹¹ V prostudované literatuře je uváděl pouze Ludvík Pokorný, a to v rámci dělení podle formy (Pokorný, 1979: 57–58).

skutečnosti popsat bez použití většího počtu slov. Tím se vyvarujeme zahlcení slovní zásoby. Polysémie je tedy úsporné opatření, které je vzhledem k omezené kapacitě lidské paměti pro člověka velice výhodné (Grepl, 1995: 89).

Z různých významů jednoho polysémického slova bývá často jeden základní, a to ten, od kterého se odvíjejí ostatní významy, např. základní význam slova *oko* je *lidské oko*. Od tohoto primárního významu jsou odvozené jeho další významy, např. *volské oko* atd. V některých případech od sebe vydělit základní a odvozené významy nelze. Taková slova pak mají více rovnocenných významů, např. *kraj* (politický celek/území). V jiných případech je sice základní význam určitelný, avšak druhotné významy se řadí do skupin, ve kterých je jeden význam ve vztahu k druhým základní, např. *hlava*, základní význam *část lidského těla*. Ostatní významy pak jsou jednotlivý *člověk*, *věc podobná hlavě* (hlava hřebíku), *kapitola* v knize. K prvnímu významu, tedy k části těla, jsou připojené významy: *základna myšlení...cítění, rozum, vůle a umíněnost, paměť*. K druhému: být v čele něčeho, př. *hlava rodiny* (Havránek-Jedlička, str. 1981: 433).¹²

Vznik nových významů u polysémantických slov se realizuje třemi typy přenesení: *metaforou* (na základě vnější podobnosti denotátů), *metonymií* (na základě vnitřní podobnosti) a *synekdochou* (na základě rozsahových poměrů denotátu)¹³ (Jílek, 2005: 35–40).

Monosémie neboli *jednovýznamovost* slova (srb. *monosemija, jednoznačnost*) je podstatně méně častým jevem než mnohovýznamovost a je jejím pravým opakem. Pro jeden denotát existuje pouze jeden výraz grafický či fonetický. Často se vyskytuje u odborných termínů, kde je na monosémii kladen, kvůli přesnosti, zvláštní důraz, př. *molybden, předložky, odvěsna*. Většina monosémních výrazů představuje pouze skupinu, nikoli samotné jednotky, např. *zájmen* existuje více druhů. Mnoho termínů je jednoznačných pouze uvnitř svého oboru, jako např., *palec* (anglosaská měrná jednotka/část ruky). Některé z odborných termínů nalezneme i napříč různými obory, př. *morfologie* (jazykověda/biologie). Taková slova by ovšem mohla být považována i za víceznačná (Uher, 1998: 69–70).

Ve výčtu jednovýznamových slov se objevují vyjma odborných termínů i vlastní jména. I u vlastních jmen se setkáme s výjimkami nespadaajícími pod monosémii. Takové výjimky se vyskytují u místních a zeměpisných názvů, které se nepovažují za jednovýznamové, pokud označují dvě skutečnosti, např. řeku a město: *Opava* a *Opava*. Naopak i přes pojmenování po zeměpisném názvu, např. *obchodní centrum Krakov* apod.,

¹² I s příklady z publikace *Česká mluvnice* (Havránek-Jedlička, 1981: 433)

¹³ V srbštině se termínem *polisemija* označuje nejen výzeznačný lexém, ale i výčet čtyř způsobů, kterými se víceznačnost uskutečňuje. Oproti českému prostředí je k metafoře, metonymii a synekdoše řazena ještě tzv. *platisemija* (Dragičević, 2010: 129).

je stále jméno *Krakov* považováno za jednovýznamové. Podobně je tomu i u lidských a zvířecích jmen *Klára, Václav, Bejby, Kimi*, která jsou za monosémní považována, ač existuje mnoho nositelů totožného jména. I v případě pojmenování neživých skutečností, např. *vila Milada*, se vlastní jména považují za jednovýznamová, neboť se počítá s tím, že budou tato jména využívána i jinak než k pojmenování osob. Výskyt jednoznačných slov mimo již zmíněné skupiny je ojedinělý (*žárovka, lustr atd.*) a hojně k nim patří slova přejatá z cizích jazyků (*tramvaj, totem...*) (Uher, 1998: 69–70).

1.6. Homonymie

Pojem homonymum a jeho definice je v české i srbské lingvistice jednotná. Za homonymní jsou považována slova formálně totožná, po významové stránce odlišná bez vzájemné souvislosti a významové příbuznosti. (Karlík et al., 2002: 169). Dalo by se říci, že jejich vznik je otázkou náhodné shody, jak uvádí i P. Hauser (Hauser, 1980: 79), který dále píše: „Poznávacím znakem je to, že se významy u nich nedají odvodit jeden z druhého jako při polysémii.“ (Hauser, 1980: 79).

Homonymii jako takovou lze dělit podle několika kritérií: podle rozsahu formálních shod, podle původu a podle formy. Dále rozlišujeme homonymii v rámci jednoho jazyka nebo mezi dvěma a více jazyky (Jílek, 2005: 41–43).

1.6.1. Homonymie dle způsobu vzniku

Autoři zabývající se homonymií se zaměřují i na příčiny vzniku toho úkazu. Nejsou však zcela jednotní, proto existuje i několik výkladů této problematiky. V České lexikologii (Filipec-Čermák, 1985: 141) se setkáváme se třemi způsoby vzniku homonymie. Těmi jsou **slova téhož původu**, př. *zapřít* (dveře), *zapřít* (nepřiznat), **slova různého původu**, př. *puk* (hrana na oděvu, z němčiny), *puk* (hokejový kotouč, z angličtiny), a slova **vzniklá rozpadem polysémie**, př. *pokoj* (místnost), *pokoj* (klid). V Encyklopedickém slovníku je uvedeno pět, respektive šest následujících příčin (Karlík et al. 2002: 169)

1. **hláskový vývoj domácích slov**, př. *objetí* (objet/obejmout)
2. **užití homonymních stavebních prvků**, př. *obráběčka* (osoba ženského pohlaví/nástroj k obrábění kovů)

3. **tvárové připodobnění slova ke slovu formálně blízkému**, př. *hřmění* (zvuk bouřky/od *rmen*, připodobnění tvaru řmění)¹⁴
4. **tvárovou shodou přejatého slova se slovem domácím**, př. *kolej* (jízdni dráha kolejových vozidel/ubytování pro vysokoškoláky, z lat. *collegium*)
5. **tvárovou shodou slov přejatých z různých jazyků**, př. *puk* (vyžehlená hrana kalhot z něm. *Bug*=ohyb/hokejový kotouč z angl.)
6. **rozpad polysémie**, př. *pero* (pokrývka ptačího těla/nástroj na psaní)

Srbská literatura se v otázkách způsobu vzniku homonym částečně překrývá s literaturou českou. Výjimku tvoří *skraćivanje* (čes. *zkracování*), které v prostudované české literatuře chybí. Pro ukázkou jsem vybrala dělení z publikace Rajny Dragičević *Leksikologija srpskog jezika*. Dragičević v této otázce čerpá od Danka Šipky a uvádí celkem sedm položek¹⁵.

1. **raspad polisemantičke strukture** (čes. *rozpad polysémie*), př. srb. *konac* (čes. *nit*), srb. *konac* (čes. poslední okamžik)
2. **preuzimanje stranih lexema** (čes. *přejímání cizích lexémů*), př. řec. *lira* (čes. *hudební nástroj*), it. *lira* (čes. *italská měnová jednotka*)
3. **tvorba reči** (čes. *tvoření slov*), př. srb. adj. *barski* od *bar* (bufet), *bara* (louže), *Bar* (černohorské město) *Bar* (jednotka tlaku)
4. **skraćivanje** (čes. *zkracování*), př. iris (čes. *kosatec*), *Iris* (*Informativno-računarska istraživanja*)
5. **fonetske promene** (čes. *hláskové proměny*), př. srb. verb. *baciti* (2.os., sg., imper., *baci*), sub. *baka* (dat./lok., sg, *baci*)
6. **atrakcija** (čes. *spodoba*)¹⁶, př. srb. *pržun* (čes. *vězení*), srb. *pržun* (pražírna kávy)
7. **narodna etimologija** (čes. *národní etymologie*)¹⁷, př. *moralan* (od srb. *moranje*), *moralan* (od srb. *moral*)

1.6.2. Homonyma dle rozsahu shod v paradigmatu

Homonyma podle rozsahu shod v mluvnickém vzoru mohou být **úplná** a **částečná**. Téměř stejné chápání těchto pojmů se objevuje v obou jazycích. Úplná homonyma se shodují

¹⁴ Příklad převzat z publikace *Encyklopedický slovník češtiny* (Karlík et al. 2002: 169).

¹⁵ Převzato i s příklady z publikace *Leksikologija srpskog jezika* (Dragičević, 2010: 321).

¹⁶ Atrakce se jako strážce homonymie neobjevuje často. Hovoříme o ní v případě, že se tvar jednoho lexému se svou formou přízpůsobí tvaru jiného lexému.

¹⁷ Příčinou vzniku homonymních párů je chybný výklad významu některých lexémů.

ve všech gramatických kategoriích, př. *koruna* (platidlo), *koruna* (ozdoba hlavy). Dragičević přitom klade důraz na příslušnost pravých homonym ke stejnému slovnímu druhu (Dragičević, 2010: 322).

Částečná homonyma se v některých kategoriích liší, př. *los* (sudokopytník z čeledi jelenovitých, vzor pán, životný), *los* (lístek do loterie, vzor hrad, neživotný). V srbské lingvistice opět musejí i částečná homonyma patřit ke stejnému slovnímu druhu (Dragičević, 2010: 3). Zatímco v českém prostředí za ni lze považovat i páry slov patřící k různým slovním druhům (Karlík et al. 2002: 170).

1.6.3. Homonyma z hlediska formy

Ač je hlavním úkolem slova předání významu, forma je v procesu přesunování informací neoddelitelným prostředníkem. Formou je pak buď soubor zvuků, či soubor grafických znaků nesoucích význam. Prvním zmíněným se zabývá fonetika a fonologie, druhým grafémika a grafika (Filipec-Čermák, 1985: 34).

Na základě rozdělení formy slov dle fonetických a grafických kritérií lze dělit i homonymní tvary na ty shodující se pouze foneticky (**homofony**) a pouze graficky (**homografy**). Za homofona jsou považována slova s odlišnou psanou podobou, ale stejně se vyslovující (Karlík et al 2002: 170). V češtině je tento jev poměrně frekventovaný a hojně se objevuje, např. v případě, kdy *i* a *y* neovlivňují tvrdost a měkkost ve výslovnosti, př. *být* (existovat), *bít* (tlouci). K počtu stejnozvučných párů slov při rozdílném zápisu přispívá i sama podstata českého pravopisu. Konkrétně se jedná o fakt, že psaná podoba fonémů se nepřizpůsobuje výslovnosti, tedy např. nezachycuje koncovou ztrátu znělosti *led* [let], *let* [let].

Srbština praktikuje princip „piš, jak čteš“, až na některé výjimky¹⁸. Výslovnost hlásek tedy ovlivňuje psanou podobu. Proto je možnost dosažení homofonie daleko menší než v českém jazyce.

Homografy se naopak stejně píší, ale odlišně vyslovují, př. *panický* (od *panic*) [paňický], *panický* (od *panika*) [panycký], což není pro češtinu příliš typické a často se týká slov cizího původu (Filipec-Čermák, 1985: 141).

V srbštině, která v běžném psaném projevu nemá ve zvyku zapisovat přízvuk, se homografie vyskytuje častěji než u češtiny. B. Tafra¹⁹ v souvislosti s definicí homonymie

---

¹⁸ Assimilace znělosti se neuplatňuje v několika případech.. Pokud „d“ stojí před „s“, „š“, př. *grad-ski* > *gradski* (nikoliv *gratski*). Znělé „đ“ svou znělost neztrácí v případě, že stojí před sufixem *-stvo*, př. *vođstvo*. Nezměněné zůstávají rovněž hlásky, nacházející se za prefixem nebo ve složených slovech, u kterých by následná změna znělosti měla vliv na význam slova, př. *predturski*. Nezměněné rovněž zůstávají zvukné a nezvukné hlásky u některých cizích slov, př. *Mekdonald* (Stanojić, 2010: 70)

píše, že není třeba se vyhýbat skutečnosti, že všechna homonyma v srbském jazyce jsou zároveň i homografy. Avšak v dalším zdůrazňuje, že ne všechny homografy jsou zároveň homonymy. Příklad homografu, který není v srbském jazykovědném prostředí považován za homonymní, je *unuka* (sub. f., nom., sg.) a *unuka* (sub. m., gen., sg.). Naopak za homograf, který je současně i homonymním párem je, např. srb. *luk* [lūk] (čes. *cibule*) srb. *luk* [lúk] (čes. *luk*) (Dragičević, 2010: 322)²⁰.

Homonyma, shodující se pouze v jedné z výše uvedených kategorií, tedy psané nikoliv mluvené podobě a opačně se, někdy označují jako **nepravá**. V případě, že se shodují mluvená i psaná podoba mezi homonymním párem, hovoří někteří autoři naopak o **pravé homonymii**²¹.

1.6.4. Homonyma dle původu

Dalším možným dělením homonymních dvojic je dělení podle původu jejich vzniku. Česká literatura je většinou dělí do čtyř skupin²²:

- **vlastní lexikální homonymie**
- **slovnědruhová homonymie**
- **morfologická homonymie**
- **slovotvorná homonymie**

V prostudované srbské literatuře se dělení tak, jak ho uvádějí čeští autoři, nevyskytuje. Absence podobného členění však neznamená, že jsou všechna takto rozčleněná témata, která jsou často popisována v českých publikacích, srbskými lingvisty zcela opomíjena. O slovotvorné či morfologické homonymii²³ pojednává ve své knize např. R. Dragičević.

---

¹⁹ Zdroj *Razgraničavanje homonimije i polisemije (leksikološki i leksikografski problem)* (Tafra, 1986: 384)

²⁰ Oba příklady jsou převzaty z publikace *Leksikologija srpskog jezika* (Dragičević, 2010: 322).

²¹ S tímto dělením se setkáváme pouze v některých českých publikacích (Karlík et al., 2002: 170; Jílek, 2005: 42) Jiní autoři homografii a homofonii zmiňují jen zběžně bez konkrétnějšího zařazení, jako okrajovou záležitost. (Filípec-Čermák, 1985: 141). S pojmem pravá a nepravá homonyma se setkáváme i u srbských lingvistů. Někteří srbští autoři však za homonyma považují pouze pravá, či úplná homonyma. Homografa, homofona vnímají jako jev, který je homonymii podobný (Dragičević, 2010: 322).

²² Dělení podle F. Čermáka (Čermák, 1995 141–142).

²³ U R. Dragičević se setkáváme s morfologickou homonymií (homomorfie) v rámci pojednání o typech homonymie, kam je vedle homomorfie řazena i homografie a homofonie (Dragičević, 2010: 322). Téma slovotvorné homonymie je zmíněno pouze okrajově a autorka váhá, zda tento jev vůbec k homonymii řadit.

Vlastní lexikální homonymie

Vlastní lexikální homonyma jsou slova mající totožný tvar při rozdílném významu. Zároveň jsou stejného slovního druhu a jejich homonymičnost je patrná již v základním tvaru. Nejedná se o shodu pouze v určitých tvarech, ale ve všech tvarech, př. *zapřít* (nepřiznat pravdu), *zapřít* (podepřít dveře).

Morfologická homonymie

O morfologické homonymii hovoříme za předpokladu, že formální shoda mezi slovy nastane až v určitých pádech (Těšitelová, 1966: 7). Na základě toho rozlišujeme dva typy homonymie: **vlastní** a **nevlastní**. Vlastní homonymie se týká tvarové shody v rámci jednoho slova, např. *pána* (gen. a akuz.sg.). Nevlastní se týká shodnosti tvarů různých slov, např. *je* (tvar od slovesa být/tvar od zájmena on)²⁴. Zvláštní nevlastní homonyma pozorujeme u přídavných jmen a zájmen, př. *starých* gen.. pl. rodu mužského (životného a neživotného), ženského a středního; srov. *starých mužů*, *starých stromů*, *starých desek*, *starých měst* (Porák, 1967).

Podobná situace nastává i u substantivizovaných přídavných jmen, kdy v některých případech není bez kontextu patrné, o jaký rod se jedná, př. *výpravčí* (f./m.) (Porák, 1967).

Morfologická homonymie se buď týká samotného kmene, např. *nos* (od nosit, rozkazovací způsob, 2.os. sg.), *nos* (nos, část tváře), nebo koncovek. Kmenová homonymie není významná a lze si jí všimnout prakticky jen tehdy, pokud jsou homonymní i koncovky, př. *ženou* (od hnát), *ženou* (instr., sg., žena) (Těšitelová, 1966: 7).

Dragičević v rámci pojednání o typech homonymie zmiňuje **homomorfiu**. Ta podle její definice odpovídá české **vlastní morfologické homonymii**. O homomorfiu hovoříme, pokud se lexémy shodují pouze v některých tvarech, např. *biti* (budem) a *biti* (bijem) (Dragičević, 2010: 322).

Slovotvorná homonymie

S morfologickou homonymií je úzce spjata homonymie slovotvorná. I ta se někdy týká kořenů slov, nejpatrněji se však projevuje za přispění slovotvorných morfémů, jako jsou, např. přípony a předpony (Těšitelová, 1966: 7). Její utváření probíhá dvěma způsoby.

---

²⁴ Oba příklady převzaty ze článku *O morfologické homonymii v češtině* (Porák, 1967).

První vzniká při souběžném tvoření stejného slovotvorného typu, např. *červenka* (prasečí mor/Červenka obecná) Druhý způsob vzniká při prefixaci a sufixaci (Jílek 2005: 41).

Homonymie způsobená příponou se týká zejména podstatných jmen, např. *travička* (žena trávící lidi jedem/zdrobnělina od sub. tráva), *vařič* (osoba/nástroj), a je poměrně častá. Vznik homonymních párů slov pomocí předpon není tak častý a ve většině případů se týká sloves, př. *přepadnout* někoho/přes něco.

Slovotvorná homonyma zmiňují i někteří srbští lingvisté. Např. R. Dragičević²⁵ jí věnuje tři odstavce ve své *Leksikologiji srpskog jezika*, kde se pozastavuje nad tím, zda lze vůbec o slovotvorné homonymii mluvit jako o homonymii, jak případně odlišit homonymní a nehomonymní tvary a zda je dokonce nepovažovat, vzhledem k vzájemné provázanosti významů, za polysémantické.

Slovnědruhovú homonymie

V případě slovnědruhovú homonymie lze nacházet homonymní páry napříč slovními druhy. Tento typ homonymie nastává přenesením jednoho slovního druhu do jiného (Filipec - Čermák, 1985: 142), např. *pila* (sub. /verb.), srb. *jela* (od verb. jíst/sg. od sub.. jídlo). Někteří lingvisté dokonce váhají, zda ji vůbec pod homonymii řadit (Vlček, 1966: 190), protože spolu (viz předešlá kapitola) lexémy souvisejí i etymologicky i významově. Navíc podle kritérií popisujících nevlastní morfologickou homonymii by bylo možno tento jev zařadit nikoliv samostatně, ale v rámci právě nevlastní morfologické homonymie.

1.6.5. Vymezení homonymie a polysémie

V tomto bodě je třeba se zastavit. Ještě jednou se částečně vrátit i k polysémii a pokusit se nastínit možnosti, kterými ji oddělit od homonymie. Existuje samozřejmě více postupů, jak tyto dva pojmy od sebe oddělit. V této práci uvedu pouze dva, které se zdají být nejvíce přesvědčivé, i když i jejich prokazování není zcela bez překážek.

Pokud byla předešlé kapitole definována polysémantická slova jako slova formálně shodná a zároveň mající i stejný původ, jednou z možností rozlišení od homonymie je právě pomocí etymologie. Jestliže mezi lexémy existuje návaznost a jeden je od druhého odvoditelný, jedná se o dva významy jednoho lexému, tedy o polysémii. Tato metoda je bohužel pro běžného uživatele problematická, neboť etymologii slova většinou nezná. Navíc existují i taková slova, jako např. *pokoj* (místnost), *pokoj* (klid), která jsou si v důsledku

---

²⁵ Zdroj *Leksikologija srpskog jezika* (Dragičević, 2010: 326–327)

vývoje tak vzdálená, že se někdy řadí pod homonymii vzniklou rozpadem polysémie. Rozlišení podle původu a vývoje daného slova proto není bezpečně prokazatelné a velice těžce by se dokazovala jeho pravdivost (Dragičević, 2010: 322–323).

Druhou možností, jak rozpoznat homonymii od polysémie, je rozlišení podle významu. U polysémantických jednotek by měla být rozpoznatelná příbuznost, či významová blízkost slov. Naproti tomu u homonym tato příbuznost chybí. Bohužel i tento postup je problematický. Při posuzování blízkosti mezi lexémy poměrně hodně záleží na subjektivním pohledu osoby, která jej zkoumá (Dragičević, 2010: 322–323)²⁶. To se projevuje zejména v českém prostředí, kde za homonyma bývají považována i slova, vzniklá přechodem mezi slovními druhy. Tato slova spolu sice souvisejí z hlediska etymologie i významu, ale již nejsou chápána jako polysémantická, nýbrž homonymická (Grepl, 1995: 92). Hranice mezi polysémií a homonymií proto není jednoznačná.

1.7. Mezijazyková homonymie

1.7.1. Porovnání mezijazykové a vnitrojazykové homonymie

U mezijazykových homonym je nutné si uvědomit, že i přes odlišnosti v jejich povaze lze stále částečně vycházet z homonym vnitrojazykových, jak byla popsána v předešlé kapitole. Vnitrojazyková homonyma jsou vymezena jako lexémy s totožnou formou a odlišným významem bez vzájemné souvislosti nebo s velmi vzdáleným významem v případě homonym vzniklých rozpadem polysémie²⁷. Při posuzování mezijazykové homonymie, na rozdíl od homonym vyskytujících se v jednom jazyce, musíme zohlednit rozdílnosti, vyplývající ze specifik v jazykovém systému příslušných jazyků.

Lexémy s podobnou formou totiž mohou být onačené i jako **paronyma**. Ta jsou v české lingvistice definována jako slova blízká svou grafickou podobou či výslovností, ale rozdílná svým významem (Filipec–Čermák, 1985: 142). Dragičević, která ve své práci vychází převážně z ruských a srbských lingvistů, se v této definici shoduje pouze částečně. Podle ní jsou paronyma lexémy mající podobnou formu a podobný význam. Zároveň dodává, že není zcela jasné, co se myslí onou podobností formy, a ještě méně, co je podobný význam (Dragičević, 2010: 309). Při snaze posoudit, zda se jedná o paronyma, či nikoliv, se můžeme

²⁶ B. Tarfa zmiňuje ještě kritérium syntagmatické a kritérium překladu (Tarfa, 1986: 390–391).

²⁷ M. Aleksić poukazuje na fakt, že u homonym v rámci dvou a více příbuzných jazyků se formální shoda většinou uskutečňuje právě kvůli provázanosti významů. Zároveň však dodává, že existují i homonymní páry, bez vzájemné souvislosti, kterých je ovšem málo (Aleksić, 2006: 21).

řídít několika body, jejichž povaha záleží na zdrojích použitých pro tento účel²⁸. Složitější je posuzování paronym mezijazykových, neboť ve dvou odlišných jazycích se naprosto shodné tvary vyskytují málo. Dragičević je zjednodušeně charakterizuje jako tvary, které nesou větší rozdílnosti ve formě než homonyma (Dragičević, 2010: 316). Kde přesně se ale nachází hranice mezijazykové paronymie není zcela jasné.

Stejně jako u homonym vnitrojazykových i u homonym mezijazykových se lze zabírat způsoby jejich vzniku. Hlavní příčinou vzniku s největší pravděpodobností aplikovatelným na všechny slovanské jazyky je tolik zmiňovaný rozpad polysémie. Rozpadu polysémie se samozřejmě vedle slov cizího původu účastní i slova původem domácí. Druhým důvodem jsou slova převzatá z cizích jazyků, která si na dvou různých jazykových teritoriích přivlastnila odlišné významy. Poslední důvod připadá náhodě a náhodné formální shodě (Dragičević, 2010: 330).

1.7.2. Úplná a částečná shoda ve formě u mezijazykových homonym

V závislosti na rozsahu shod mezi homonymním párem lze podle M. Radić-Dugonjić, jak uvádí ve své knize Dragičević (2010: 330), odlišit úplnou formální shodu a shodu částečnou.

V konkrétním příkladu češtiny a srbštiny by úplné grafické shodě mohlo bránit užívání rozdílných typů písem, a to latinky u Čechů a cyrilice u Srbů. Vezmeme-li v úvahu, že Srbové často píšou i latinkou, k homografii může v těchto případech dojít, např. srb. *slovo*=čes. *písmeno*, čes. *slovo*=srb. *reč*. Na české straně je homografie ztížena existencí *x*, *y* a spřežky *ch*, zapisováním diakritických znamének nad samohláskami všeobecně a nad souhláskami: *d',t',ň,ř'*²⁹.

Oproti srbštině v české abecedě nenalezneme tzv. měkké „č“ (*ć*), měkké „dž“ (*đ*) a spřežky *lj*, *nj*. V češtině se v některých případech můžeme setkat s párem písmen *d+z'*³⁰, objevuje se stejně jako u srbštiny převážně u slov pocházejících z cizích jazyků, př. čes. *džem* (z angl.) a srb. *buredžija* (z tur.) (Mićunović, 2002: 208).

Při zkoumání dnes běžně používaných sloves v češtině a v srbštině je vzhledem k odlišným koncovkám v infinitivu již na první pohled patrné, že pokud je sloveso v základním slovníkovém tvaru, nelze dojít k naprosté grafické shodě, srovnejme srb. *mota-ti*,

²⁸ Některá tato kritéria vylučují výskyt mezijazykové paronymie a pojem paronymum koncentrují pouze v rámci jednoho jazyka např. (Tarfa, 2005: 253).

²⁹ Diakritiku nad samohláskami srbština běžně nepoužívá. Ve slovnících a v některých publikacích zabývajících se jazykovědou, se však lze setkat se zapsaným přízvukem.

³⁰ V srbštině je *dž* přímo součástí abecedy.

čes. *mota-t*. Pokud vezmeme v potaz starší tvar českých sloves s koncovkou *-ti*, který je uváděn ještě např. v *Etymologickém slovníku Českého jazyka* z roku 1968 (Václav Machek), je pravděpodobnost homografie mnohem větší. Porovnáme-li slovesa v dnešní češtině a v srbštině, tak vlivem užívání odlišných slovotvorných formantů při časování sloves dochází k homografii u některých tvarů, např. pouze v ženském a středním rodě minulého času: srb. *radila* [rádyla] čes. *radila* [rad'ila], srb. *radilo* [rádylo] čes. *radilo* [radilo]. Porovnejme s rodem mužským: srb. *rad-i-o* (čes. *pracoval*), čes. *rad-i-l* (srb. *savetovao*).

Obtížněji bychom hledali mezi dvěma cizími jazyky naprostou zvukovou shodu všech hlásek. Pokud se nejedná o dva velice blízké jazyky, brání fonetické shodě mezi slovy odlišné vyslovování jednotlivých hlásek. Porovnejme srb. *Āpāk* (čes. *špatný*) čes. *opak* (srb. *suprotnost*)³¹. Za předpokladu, že mluví cizinec, který vyslovuje podle fonetické soustavy svého mateřského jazyka, je pravděpodobná i zvuková shoda mezi dvěma formálně si podobnými slovy, z nichž je jedno obsaženo i v lexiku konkrétního mluvčího.

1.8. Slovotvorba

Slovotvorbou se označuje proces vytváření nových slov, jedná se tedy o způsob obohacování slovní zásoby. Slovní zásoba je množina všech slov, která jazyk obsahuje. Počet slov je měnný, a proto se nedá přesně určit. Žádný příslušník toho kterého národa však nezná všechny slovní obraty. Např. Příruční slovník českého jazyka obsahuje cca 250 000 položek (Jílek, 2005: 5), čtyřdílný Slovník spisovného jazyka českého (1960–1971) obsahuje pouze 192 000 položek (Pokorný, 1991: 54). Z důvodu velkého množství slov zůstávají některá z nich pouze pasivní, to znamená, že je jim sice rozuměno, ale nejsou konkrétními uživateli používána. Opakem je slovní zásoba tzv. aktivní (Jílek, 2005: 6), neboli slova, která mluvčí zná a používá. Vlivem okolního prostředí si každý jednatel utváří individuální počet slov, která zná a používá, nebo pouze zná. Pro většinu populace jednoho jazykového sektoru jsou pak určitá slova společná. Viktor Jílek je uvádí jako tzv. „jádrová slova“³², která jsou nezbytná pro komunikaci. Jedná se o slova základní a vysoce užívaná. Označují základní skutečnosti, ať už se jedná o slovesa: *jít, spát, vidět...*, či vlastnosti věcí: *malý, dobrý, tlustý* atd.

Nestabilita v počtu užívaných i neužívaných slov je důsledkem vytváření nových skutečností, se kterými se objevují i nové výrazy tyto skutečnosti označující. Přitom vznik a užívání

³¹ Zdroj *Srbocharvátsko český slovník* (Sedláček et. al, 1982)

³² Zdroj *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty* (Jílek, 2005: 7)

nových slov je mnohem rychlejší proces, než přerušování užívání slov popisujících již zaniklé skutečnosti (Hlavsa et al., 1991: 109). Rozšiřování slovní zásoby se uskutečňuje několika postupy: tvorbou nových slov (odvozováním, skládáním), spojováním slov v sousloví, přejímáním slov z cizích jazyků, změnou slovního významu, krácením sousloví a přejímáním slov z jiných vrstev jazyka (Hauser, 1980: 97).

Vzhledem k nezbytnosti zohlednění aspektů lexikologických i gramatických při tvorbě slov je slovotvorba řazena jako samostatné odvětví mezi lexikologií a gramatikou. (Filipec-Čermák, 1985: 101).

Slovotvorný proces se týká pouze slov motivovaných, která jsou utvořena na základě slov nemotivovaných. Nemotivovaná slova jsou ustálena a na jiné slovo se již neodkazují, př. z nemotivovaného *čaj* vznikne motivované *čajovna* (patří sem tzv. jádrová slova). Každé takto motivované slovo se skládá ze základu a formantu, který základ rozšiřuje. Mezi formanty patří předpony, přípony, koncovky, postfixy (následují ještě za koncovkou: *kdoši, cokoli, támhle, jakpak...*), kmenotvorné přípony, volné morfémy (*se, si*), které se mohou vyskytnout osamoceně, nebo v rozličných vzájemných kombinacích (Filipec-Čermák, 1985: 101–102).

Segment slova společný jak pro utvořené slovo, tak pro slovo původní, tedy po odstranění formantů, se nazývá slovotvorný základ. Ten se mnohdy překrývá s kořenem (*ryb-a*) nebo s tvaroslovným kmenem základového slova (*učitel-ka*) (Hauser, 1980: 101–102).

Slovotvorba využívá tři způsoby utváření slov: **derivaci** (odvozování), **kompozici** (skládání), **abreviaci** (zkracování). Derivace využívá k práci předpony a přípony jak samostatně, tak zároveň. Odvozování sufixem (příponová derivace): *kov* > *kov-ář*. Slovotvorný základ tvoří kmen slova (část slova bez koncovky). Pokud nelze kmen dále rozdělit, nazýváme ho kořen. Suffixy mohou měnit význam a někdy i slovní druh (*vypínat-vypínač*) (Hlavsa et. al., 1999: 111–112). Odvozování prefixem (předponová derivace): *děd* > *pra-děd*. Prefixy se připojují vždy k celému slovu, proto nemohou měnit slovní druh. U sloves mění vid, př. nedok. *jít* > dok. *do-jít*. Slovo může mít i více předpon, (Hlavsa et. al., 1999: 117). Odvozování pomocí koncovky (koncovková derivace) *list* > *list-í*. Odvozování prefixem a příponou: *pat-a* > *pod-pat-ek*. A nakonec prefixem a koncovkou: *měst-o* > *ná-měst-í*. Při odvozování je velice častá alternace, česky střídání hlásek. Ke změně hlásek dochází v základu slova (kořenu), např. *kniha* > *kníž-ka*. (Hauser, 1980: 102).

Kompozice se dělí do dvou skupin. První skupina zahrnuje kompozici pravou, vznikající pomocí vokálů, př. *mal-o-město*. Druhá skupina zahrnuje kompozici nepravou.

Ta je tvořena čistým spojením slov, která zůstávají beze změny, př. *okamžik*. Spojovat lze dva a více slovních základů. Podle syntaktických měřítek lze kompozice rozdělit do dalších 8 kategorií: kategorie slučovací (modročerný), reciproční (rakousko-uhersko), determinační, určovací (maloměsto), predikační (ledopád), rekční (žáruvzdorný, voděodolný), větná (jakbysmet), mechanická (pršiplášť). Pomocí skládání se vytvářejí většinou podstatná a přídavná jména, velice ojediněle slovesa.

Abreviaci dělíme na iniciálové zkratky: *SR (Slovenská republika)*, zkratky z počátečních slabik: *Čedok*, zkratky frekventovaných slov: např., atd., oficiální zkratky akademických titulů *PhDr.*, neoficiální zkratky akademických titulů: *dr.* (Hlavsa et. al., 1991: 122–123).

Dvouslovná pojmenování se tvoří pomocí tzv. spojování slov v sousloví neboli víceslovná pojmenování. Jedná se o spojení slov do neměnného svazku, který nelze nahradit synonymním tvarem. Sousloví se často objevují v odborných termínech, např. *stav beztlíže*. Zřídka se vyskytují sousloví se slovesem (Hlavsa et. al., 1991: 124–125).

1.8.1. Slovo tvorba sloves

Jak již bylo uvedeno výše, i tvorba sloves se realizuje pouze ze slov již existujících. U sloves mohou být nové tvary odvozeny z jiného slovesa (primárního), z přídavného jména nebo z podstatného jména. Děje se tak za pomoci kmenových přípon *-ova-*, *-a-*, *-i-*, *-e-*, *-nou-* a předpon *do-*, *pře-*, *při-*, *za-* atd. (Hauser, 1980: 140–141).

V rámci tvorby sloves se setkáváme se čtyřmi kategoriemi, **transpoziční, mutační, modifikační a reprodukční**. Uvedené kategorie se dále větví podle základu, který pro tvorbu sloves využívají. V publikaci *Nauka o slovní zásobě* (Hauser, 1980: 141) jsou uvedeny pouze tři kategorie (transpoziční, mutační, modifikační). Níže uvedám stručný přehled podle Marie Čechové (Čechová et al., 2000: 135–146).

Kategorie transpoziční:

1. Základové slovo je primární dějové
př. *strach-strašit...*
2. Základové slovo je dějové slovo odvozené
př. *boj-bojovat*

Kategorie modifikační:

Slovesa odvozená od sloves

1. Bez změny vidu
  - a) Slovesa účinná: vřít-vařit, bdít-budit...
  - b) Slovesa expresivního zabarvení: spinkat, hajinkat
2. Se změnou vidu
  - a) Slovesa opětovací
dělíme na typy: nosit, sázet, čítat, kupovat
  - b) Slovesa opakovací
dělíme na typy: sedávat, sedávávat
  - c) Odvozování pomocí předpon (viz praktická část)

Kategorie mutační:

Slovesa odvozená z podstatných jmen

1. Být tím, co vyjadřuje základové slovo
-ova-: *soudcovat, starostovat...*
-i-: *zahradničit, rybařit...*
2. Základová slova vyjadřují osoby nebo zvířata, př. opičit se,
papouškovat...švejkovat
3. Slovesa vyjadřující činnost na základě toho, co popisuje zákl. slovo
-i-: *brázdit, básnit*
-ova-: *sportovat, malovat...*
4. Slovesa vyjadřující vlastnictví toho, co popisuje základové slovo
-i-: *žíznit,*
-ě-: *hladověť,*

5. Používat jako nástroj to, co popisuje základové slovo
  - ova-: *kartáčovat, veslovat*
  - i-: *kosit, brousit*
6. Ošetřovat, přidávat, pokrývat tím, co popisuje základové slovo
  - i-: *mořit, pepřit...*
  - ova-: *lakovat, štítkovat...*
7. Slova odvozená vyjadřující množství vztahů k základovému podstatnému jménu
  - př. *nocovat (být na noc), dolovat (pracovat v dole)*

Slovesa odvozená z přídavných jmen

1. Stávat se takovým, jakým je základové slovo
  - nou-: *chudnout, pustnout...*
  - ě-: *děravět, trouchnivět...*
  - a-: *červenat, černat...*
2. Činit takovým, jakým je základové slovo
  - i-: *černit, ostřit...*

Slovesa odvozená z citoslovcí

- a-: *bouchat, žbluňkat*
- ka-: *štěkat, houkat*
- nou-: *heknout, vřísknout*

Kategorie reprodukční:

slovesa odvozená od zájmen

př. *ty-k-a(t), vy-k-a(t)*

oslovování osob: a) *-ova(t) pánovat (oslovovat pane)*

b) *-i(t) bratřit (se)*

slovesa odvozená od ustrnulých tvarů podstatných jmen

a) *-ova(t) hromovat*

b) *-i(t) láteřit*

tvoření od pozdravů, počátků písní, modliteb atd.

př. *otčenášovat, hajlovat...*

slovesa odvozená od citoslovcí: zahrnují několik podtypů

2. Praktická část

2.1. Odvozování pomocí předpon

Nejvíce rozšířeným druhem tvorby sloves je odvozování pomocí předpon. Pro slovesa je typické připojování prefixu přímo k celému základovému slovesu, ale i ke slovesu již prefigovanému, př. *po-vy-razit*, nebo dokonce dvakrát prefigovanému, př. *z-ne-u-ctít*. Každá z na sebe navazujících předpon přisuzuje slovesu jiné vlastnosti, ty dohromady se sémantikou základového slovesa tvoří kompaktní významový celek. U ostatních slovních druhů se tvorba slov pomocí předpon uskutečňuje v daleko menší míře než u sloves. Příklady nalezneme, např. u substantiv *pra-les*, *před-školák*, *nad-člověk*, nebo adjektiv, např. superlativ *nej-vyšší* (Dokulil, 1962: 51).

Hlavní funkcí předpony je změna významu slovesa, většinou nezasahuje do gramatických kategorií ani pragmatiky (Dokulil, 1962: 51). Jednou z nejvýraznějších gramatických změn, kterou prefixace způsobuje, je změna vidu. U prefigovaných sloves se většinou nemění tvar základového slovesa. Ojediněle se ovšem může objevit alternace hlásek. Častějším jevem je pak změna kvantity hlásek, která se většinou utvoří po připojení prefixu k jednoslabičnému základovému slovesu (Grepl et al., 1995: 197).

Každá z předpon plní jen některé z významových funkcí a přisuzuje základovému slovesu určité dějové prvky. Význam předpony je vždy závislý i na charakteru základového slovesa, neboť týž prefix v kombinaci s různými druhy sloves tvoří různé významy. Přitom některé z významů na sebe navzájem sémanticky navazují. U sloves pozorujeme dva základní významy. Jsou to významy **místní** a **směrové**, ze kterých vyvstávají další významy **časové**, **fázové**, **měrové** a „**účinek a následek**“ (Dokulil, 1962: 51). Prefix s prostorovým zaměřením děje je často formálně totožný s předložkou, podle níž se i orientuje směr konání, a pojí se většinou s pohybovým slovesem, př. *jet->odjet* (jet směrem *od* něčeho/někoho). Slovesa spojená s prefixem nenesoucím pohybový význam mají většinou význam od tohoto směru přenesený, př. *přejít* ve významu něco přehlédnout. Měrové významy značí množství vykonaného děje, př. *připálit* vyjadřuje malou míru děje. Časový význam vyjadřuje průběh děje, př. *dolít* dodatečné doplnění něčeho. Fázový význam, př. *dokouřit* vyjadřuje dokončení děje. Funkce hodnotící vyjadřují uspokojení z děje, př. *zatančovat si*, tedy vykonat děj do uspokojivé míry. Poslední funkcí prefixů je změna vidu, která je zvláštností, neboť se při ní mění morfologický charakter slovesa (Grepl et al., 1995: 198).

V českém jazyce se užívají pro slovesa následující, původem slovanské prefixy: *do-*, *na-*, *nad(e)-*, *ne-* (vyjadřuje pouze negaci), *o-/ob(e)-*, *od(e)-*, *po-*, *pod(e)-*, *pro-*, *pře*, *před(e)-*, *při-*, *roz(e)-*, *s(e)-*, *u-*, *v(e)*, *vy-*, *vz-*, *z(e)-*, *za-*. Z toho jsou předložkové prefixy *do-*, *na-*, *nad(e)-*, *od-*, *po-*, *pro-*, *před(e)-*, *při-*, *s(e)-*, *u-*, *v(e)*, *z(e)-*, *za-*. Rozšířené varianty uvedených prefixů se používají nejčastěji, pokud připojované základové sloveso začíná na skupinu souhlásek, př. *rozednit se*, *sestavit*, nebo na sykavku, př. *sesadit*. Vedle již zmíněných domácích předpon jsou uplatňovány i předpony původem cizí, např. *re*, *de* atd., které se většinou připojují k cizím základovým slovesům, výjimečně jsou pak spojeny i se slovesem domácím. Některé cizí předpony lze nahradit českým ekvivalentem, př. *demontovat*–*odmontovat* (Čermák, 2012: 127).

Níže uvedené rozřídění je pouze částečné, nepostihuje všechny významy beze zbytku, ale je zaměřeno pouze na ty nejčastěji se objevující a na ty, které sice nejsou tolik frekventované, ale jsou hluboce zakořeněné v podvědomí mluvčích, např. význam *porodu* u *zvířat* vytvořený prefixem *o-* a základovým slovesem odvozeným z názvu zvířecího mláděte, př. *otelit se*. Kromě uvedených významů mívají prefixy i řadu dalších významů, o nichž se zde není nutné rozepisovat, neboť jsou pro účely této práce příliš rozsáhlé. Vedle toho je samozřejmě třeba počítat i s řadou nepravidelností ve významech. Např. předpona *v-* v kombinaci se slovesem nese většinou význam „směřovat děj dovnitř“, avšak sloveso *vstát* naznačuje „konání děje směrem vzhůru“. Níže uvedený přehled je zpracován podle dvou autorů zabývajících se touto problematikou³³. Významy srbských předpon jsou zpracovány podle Ivana Klajna³⁴.

2.2. Přehled českých prefixů a jejich významů

Prefix do-

1. u sloves pohybu značí směr k něčemu, př. *doskákat*, *dojít*
2. trvání do nějakého okamžiku, př. *dorůst*, *dozrát*
3. význam doplnění něčeho, př. *dosypat*, *dofoukat*
4. dokončení děje, př. *dokouřit*, *dopsat*

³³ Zdroj *Příruční mluvnice češtiny* (Grepl et al., 1995:199–210), *Nauka o slovní zásově* (Hauser, 1980: 147–148).

³⁴ Zdroj *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku* (Klajn, 1997: 250–286)

Prefix na-

1. prostorový význam u pohybových sloves značí, že děj se odehrává na povrchu, př. *naházet, najet*
  - a. značí i zasažení povrchu dějem, př. *natřít, namalovat*
  - b. náhodný kontakt s překážkou, př. *najít, narazit*
  - c. hromadný pohyb většího počtu živých bytostí, př. *nahrnout se, navalit se*
2. naznačuje pohyb směrem dovnitř, př. *napěchovat, nahustit*
3. započítí děje nebo pouze částečné vykonání děje, př. *nahlédnout, nalomit*
  - a. děj uskutečněný až do krajnosti, př. *najíst se, nasmát se*
  - b. uskutečnění děje do značné míry, př. *nakoupit, navařit*
4. mění vid u sloves na dokonavý, př. *napsat, nalít*

Prefix nad(e)-

1. prostorový význam značí odehrávání děje směrem do výšky, př. *nadletět, nadzvednout*
a u pohybových sloves značí dosažení něčeho v důsledku děje, který vyjadřuje základové sloveso, př. *nadehnat* (něco), *nadběhnout* (někomu)
2. značí vykonávání děje v přílišné míře, př. *nadhodnotit, nadužít*

Prefix o-

1. prostorový význam značí, že děj se odehrává ve směru kolem dokola, ze všech stran, př. *omotat, ohradit*, patří sem i pokrytí povrchu nějakým materiálem, př. *obarvit, olepit*
  - a. význam úplného obklopení se projevuje, př. *omyt*
  - b. děj zasahuje pouze část předmětu, př. *ožehnout*
2. naznačuje, že je objekt opatřován podstatným jménem, z kterého je utvořeno základové sloveso, př. *okysličit, okolkovat*
  - a. značí porod u zvířat odvozený od názvu mláďete, př. *otelit se, okotit se*
3. značí i opotřebit užíváním, př. *ochodit*

Prefix ob-

1. značí, že se děj odehrává kolem objektu, ohraničuje ho nebo ho obklopuje, př. *objet, obmotat*

2. užíváním opotřebit, př. *obnosit*
3. nesou ho faktitivní slovesa se základem v přídavném jménu, př. *objasnit, obnažit*
4. v několika případech nese i význam „pořizování kopie“³⁵, př. *obkreslit, obtisknout*

Prefix od-

1. vzdalování se nebo oddělování se od něčeho, př. *odhodit, odtrhnout*
  - a. u pohybových sloves vyjadřuje děj ve směru pryč od něčeho, př. *odejít, odveslovat*
2. perfektivizuje sloveso, ke kterému se připojí, a tím plní význam „splacení dluhu“, př. *odpracovat, odpykat*
3. má funkci negace předešlého, jehož kladná podoba je nejčastěji vyjádřena slovesem s prefixem *za-*, př. *odhalit* (zahalit), *odlepit* (zalepit)
4. reakce na jiný děj, př. *odpovědět, odepsat*
5. značí ukončení děje, př. *odehrát, odkojit*

Prefix po-

1. děj je uskutečňován na povrchu předmětu, př. *pobílit, polít*
2. opatření tím, co označuje podstatné jméno v základovém slovesu
  - a. posypání nějakou látkou, př. *posolit*, nebo potažení kovem, př. *postříbřit*
3. naznačení míry uspokojení v obou směrech, př. *posedět si* (trochu si posedět), *pobavit se* (trochu nebo do značné míry)
4. děj je vykonáván na více předmětech, př. *poházet, pobrat*
5. mění vid u nedokonavých sloves, př. *postavit, pověsit*

Prefix pod-

1. v prostorovém významu naznačuje, že se děj uskutečňuje pod něčím, př. *podložit, podlézt*
2. značí konání nečestného nebo tajného děje, př. *podplatit, podvést*
3. značí konání v menší míře než je potřeba, př. *podcenit, poddimenzovat*

---

³⁵ Výraz z *Příruční mluvnice češtiny* (Grepel et al., 1995: 201)

Prefix pro-

1. v prostorovém významu značí směr skrz něco, př. *protlačit, provléct*
  - a. utváření děr a otvorů, př. *prořezat, proděravit*
  - b. značí, že se děj odehrává v blízkosti něčeho, př. *proběhnout, projít*
2. uskutečňování děje v celém časovém úseku, př. *prokřičet, probdít*
3. značí i význam ztratit něco činností, př. *prohrát, prokouřit*
4. naznačuje počátek děje, př. *promluvit, procitnout*

Prefix pře-

1. u pohybových sloves se děj uskutečňuje přes něco, př. *přejít, přemostit*
  - a. otáčení pouze v jednom směru, př. *převalit se*
2. naznačuje, že děj byl směřován chybně, př. *přehmátnout se, přeslechnout se*
3. opakování děje znovu a jinak, př. *přepsat, přestavět*
4. značí předčít někoho, př. *překřičet, přeprat*
5. u sloves, která vyjadřují působení na předmět, se objevuje ve spojení s prefixem *pře-* význam oddělení na dvě části, př. *přelomit, přetrhnout*
6. význam přetření až do konce, př. *přečkat, přežít*
  - a. tento význam se objevuje i u sloves utvořených od podstatných jmen, př. *přezimovat*
7. vyjádření nadstandardní míry děje, př. *přeschnout, přeplnit*

Prefix před(e)-

1. u pohybových sloves je děj směřován před něco/někoho, př. *předběhnout, předejít*
2. děj se uskutečňuje před jiným dějem, př. *předcvičit, předpovědět*

Prefix při-

1. prostorový význam přiblížení se k něčemu/někomu, př. *přistrčit, přijet*
2. význam fyzického připojení něčeho k něčemu, př. *přimáčknot, přibít*
3. opatřit něčím předmět, př. *přikořenit, přimíchat*
4. značí vykonání děje v nepřilíšné míře *připálit, přivřít*
5. dodatečně uskutečnit a rozšířit původní záměr děje, př. *přikreslit, přičíst*

Prefix roz(e)-

1. u sloves pohybu nebo u sloves vyjadřujících fyzickou činnost naznačuje, že se děj odehrává několika směry, př. *rozházet, rozbít*
  - a. děj několika směry se objevuje i u sloves nemajících násilný charakter, př. *rozeslat, rozhlédnout se*
2. též u sloves s metaforickým významem, př. *rozmyslet, rozpoznat*
3. označuje destruktivní činnost vyvíjenou na předmět, př. *roztrhat, rozemlít*
4. začátek děje, př. *rozkolébat, rozjet se*
  - a. k významu začátku děje lze zařadit i význam dovedení bytosti do nějakého stavu, př. *rozplakat, rozhněvat*
5. vyjadřuje konání opačného děje, než nese základové sloveso, př. *rozladit, rozkmořit se*

Prefix s(e)-

1. značí směr dohromady, př. *sbalit, sesypat*
2. provádění děje se shora dolů, př. *sjet, stéct*
3. u sloves vyjadřujících fyzickou činnost naznačuje odstranění něčeho z povrchu, př. *seškrábat, sloupat*
4. značí postupné uskutečňování více stejných dějů, př. *skoupit, slosovat*
5. plní i funkci vidovou a perfektivizuje nedokonavá slovesa, př. *shnit, spálit*

Prefix u-

1. u sloves s významem fyzické činnosti děj směřuje směrem od něčeho nebo naznačuje oddělování části předmětu, př. *ujet, upít*
2. úplné vykonání děje (ukončení), př. *udělat, urovnat*
3. činností zničit, př. *umlátit, umořit*
4. naznačuje, že je činnost soustředěna na konkrétní objekt, př. *umístit, upoutat se*
5. u faktitivních sloves s negativním významem má funkci vidovou, př. *umástit, ušpinit*

Prefix v(e)-

1. objevuje se u pohybových sloves a směřuje děj dovnitř, př. *vjet, vložit*

Prefix vy-

1. u sloves pohybu naznačuje konání děje směrem ven, př. *vyjít, vynést*
2. u sloves založených intelektuálně značí oddělení z celku, př. *vybrat, vymezit*
3. naznačuje směr vzhůru, př. *vyjít, vyrašit*
4. dokončení děje, př. *vypočítat, vychladnout*
5. význam nabývání něčeho dějem, př. *vyběhat, vysoudit*
  - a. podobný význam nabývání něčeho dějem se nachází i u sloves, která nesou význam činností vytvořit, př. *vymyslet, vynalézt*
6. v kombinaci s prefixem *na-* nesou slovesa často význam konání děje ve velké míře a vykonání děje do uspokojení, př. *vynadívat se, vynasmát se*

Prefix vz(e)-

1. v prostorovém významu značí směr vzhůru, př. *vzletět, vztyčit*
2. jdoucí proti něčemu, př. *vzpříčit se, vzbouřit se*

Prefix z(e)-

1. význam postupného uskutečňování stejných dějů, př. *zcestovat, zpřerážet*
2. perfektivizace, př. *zbourat, zčervenat*

Prefix za-

1. u sloves s významem pohybu naznačuje směr jdoucí dozadu za něco, př. *zajít, zaletět*
2. u sloves vyjadřujících fyzické konání značí směr dovnitř, př. *zamáčknout, zabodnout*
3. desubstantizovaná³⁶ slovesa mají význam zakrýt něco, př. *zamlžit, zabarvit*
4. ve spojení se slovy s negativním významem značí *za-* činností sprovodit ze světa, př. *zabít, zaříznout*
5. vyjadřuje začátek děje, př. *zažehnout, zabřeznout*
6. ve spojení s formantem *si* značí dostatečné uspokojení děje, př. *zalyžovat si, zaběhat si*
7. perfektivizuje nedokonavá slovesa, př. *zabrzdit, zasít*
  - a. u sloves, která vyjadřují zvukový projev, př. *zahřmít, zabručet*
  - b. a u sloves, která se projevují vizuálně, př. *zablikat, zajiskřit*

---

³⁶ Desubstantizovaná slovesa naznačují „užívání něčeho jako nástroje“, např. *kosit: užívat kosy*; „opatřovat něco něčím“, např. *lakovat: opatřovat lakem* (Karlík et al., 2002: 411).

2.3. Specifika srbských předpon

V srbských odborných publikacích zabývajících se problematikou tvorby slov se setkáváme s různým počtem předpon, pojících se se slovesy. Ve výčtech některých autorů se totiž objevují i prefixy, které jsou součástí pouze minimálního počtu výrazů. Patří sem následující prefixy³⁷ : prefix *mimo-*, který se vyskytuje, např. u *mimoići* a *mimoilaziti*; superlativní prefix *naj-*, př. *najželeti* a *najvoleti*; prefix *protiv-* se vyskytuje, např. ve slovech *protivrečiti*, *protivstaviti* a *protivstati*; dále prefix *suprot-*, př. *suprotstaviti*; a prefix *pa-*, př. *patvoriti*.

Mezi prefixy, které jsou v srbské předponě součástí pouze nevelkého počtu slov, by bylo možné zařadit i prefix *pred-*. Ten má mezi českými prefixy formálně podobný protějšek *před-*, a proto bude v této práci uveden.

Stejně jako u českých prefixů je i u srbských prefixů množství předpon předložkových, jejichž význam se odvíjí od stejně znějící předložky. Mezi takové prefixy patří: *do-*, *iz-*, *na-*, *nad-*, *od-*, *pod-*, *pre-*, *pri-*, *pred-*, *s-*, *u-*, *uz-*, *za*.

V obou zkoumaných jazycích se v některých případech výslovnost jednotlivých znělých a neznělých hlásek přizpůsobuje svému okolí. Odborně se tento jev nazývá asimilace hlásek podle znělosti a usnadňuje výslovnost celých slov. V srbské předponě se ovšem asimilace podle znělosti neomezuje pouze na mluvenou podobu, ale ovlivňuje i podobu psanou. Proto se i u předpon *iz-*, *nad-*, *ob-*, *od-*, *pod-*, *pred-*, *raz-*, *s-* a *uz-* setkáváme s variantami neznělými, případně znělými (u předpony *s-*). Všechny varianty i s příklady v závorkách jsou uvedeny v následující tabulce³⁸:

základní tvar	znělé a neznělé varianty zápisu				
IZ	iz (izjesti)	is (ispraviti)	iš (iščistiti)	iž (ižđuskati se)	i (iživeti)
NAD	nad (nadvladati)	nat (natpisati)			
OB	ob (obdelati)	op (opkoliti)			
OD	od (odbaciti)	ot (otputovati)	o (odeliti)		
POD	pod (podgovarati)	pot (potplatiti)			
PRED	pred (predvesti)	pret (pretplatiti)			
RAZ	raz (razmotati)	ras (raspoloviti)	raš (raščešljati)	raž (ražvakati)	ra (razidati)
S	s (skucati)	z (zbirati)			
UZ	uz (uzgajati)	us (ustrčati)	uš (uščuvati)	už (užvakati)	u (ustajati)

Variety zápisu srbských prefixů

³⁷ Čerpáno z publikace *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku* (Klajn, 2002: 239–282)

³⁸ Zdroj *Gramatika srpskog jezika za strance* (Klajn, 2006: 213–219)

Mezi prefixy *iz-*, *raz-*, *s-*, *uz-*, *ob-*, *od-*, *pod-* a základovým slovesem začínajícím na souhlásku se kvůli lepší výslovnosti někdy vkládá „a“, mnohdy se ale uplatňuje i tvar bez tohoto vloženého „a“. V takovém případě jsou ve slovnících uvedeny obě možnosti zápisu. Následující přehled významů je převzat od Ivana Klajna (Ivan Klajn, 2002: 250–286).

2.4. Přehled srbských prefixů a jejich významů:

Prefix *do-*

1. značí prostorový směr k něčemu, př. *dovesti*, *dogurati*
  - a. stejně je tomu i u sloves návratu a nepřechodných sloves, př. *dojuriti*, *doći*,
a u sloves, která neznamení pohyb z místa do místa
2. trvání do nějakého okamžiku, př. *dorasti*, *doživeti*
3. fyzický kontakt, př. *dodirnuti*, *dotaći*
  - a. vzájemný vztah označují opakující se imperfektivní slovesa, př. *dopisivati se*,
dogovarati se
  - b. podobný význam nesou i nepřechodná slovesa s dativní rekcí, př. *doviknuti*,
dojaviti
4. dokončení děje, př. *dovršiti*, *doraditi*
  - a. stejný význam je patrný i u sloves typu *dosaditi*, *dogrditi*
  - b. další verzi tohoto významu je doplnění, př. *doliti*, *dopuniti*

Prefix *iz-*

1. základní prostorový význam ve směru z něčeho/od něčeho ven, př. *izbaciti*, *izgurati*
  - a. ke stejné skupině patří i slovesa jako, př. *izdahnuti*, *izreći*
  - b. a slovesa, která se rozpínají nebo pohybují z jednoho bodu do druhého,
př. *istegnuti*, *ispružiti*
2. značí oddělování od něčeho, př. *izdvojiti*, *izuzeti*
3. objevuje se ve slovesech vzniklých z přídavného jména a dává jim vlastnost, kterou přídavné jm. označuje, př. *istupiti*, *izravnati*
4. dosažení cíle dlouhým snažením, které označuje základové sloveso, př. *izmoliti*,
izvojevati

5. ukončení děje (má dvě varianty)
  - a. děj je dokončen v uspokojivé míře, př. *ispavati se, isplakati se*
  - b. děj se ukončuje do té míry, dokud je to možné, př. *ispisati, ispričati*

Prefix na-

1. v prostorovém významu značí, že se děj odehrává na povrchu, např. *nabosti, namotati*
a sloveso bývá spojené s akuzativem (*nabosti na něšto*)
  - a. označuje náhodný kontakt s překážkou, např. *naiči, nagaziti*
  - b. děj na povrchu něčeho označují i slovesa jako *napisati, naslikati* (mohou se však spojit pouze s *na-* + lokativem nebo ani to ne, jak je tomu, např. u *našminkati se*)
  - c. hromadný pohyb většího počtu živých bytostí, např. *nahrupiti, nagrnuti*
2. započatý nebo pouze malým dílem uskutečněný děj, např. *načeti, nazreti*
  - a. děj uskutečněný ve značné míře, např. *nakupiti, napeći*
  - b. děj uskutečněný až do krajnosti, např. *napiti se, najesti se*
3. mění vid slovesa na dokonavý, př. *nahraniti, naljutiti*

Prefix nad-

1. prostorový význam nad něco nebo nad něčím, např. *nadvesti, nadvući*
2. abstraktní význam ve smyslu převýšit někoho/něco, př. *nadvladati, nadjačati*
  - a. naznačuje vzájemné soutěžení, př. *nadmudrivati se, nadvikivati se*

Prefix o-

1. prostorový význam značí, že děj se odehrává ze všech stran, nebo objekt nějakým způsobem ohraničuje či obklopuje, př. *okružiti, okovati*, patří sem i pokrývání povrchu nějakým materiálem, př. *ofarbati, orositi*
  - a. význam úplného obklopení se objevuje např. u sloves *okupati, očistiti*
  - b. děj působí pouze na část předmětu, př. *opeći, ogrebatí (se)*
2. přisuzuje objektu vlastnost vyjádřenou přídavným jménem, ze kterého je odvozeno základové sloveso, př. *ojačati, ohrabriti*
3. naznačuje, že je objekt opatřován podstatným jménem, ze kterého je utvořeno základové sloveso, př. *osoliti, okameniti*

- a. značí porod u zvířat, odvozený od názvu mláděte, př. *oteliti se, oprasiti se*
4. slovesa, která svým významem nepatří pod bod číslo 1., př. *osporiti, opaziti*

Prefix ob-

1. význam obklopení nebo ohraničení, př. *obuhvatiti, opkoliti*
2. faktitivní slovesa se základem v přídavném jménu, př. *objasniti, obnažiti*

Prefix od-

1. vzdalování se nebo oddělování se od něčeho, př. *odbaciti, odgristi*
  - a. tranzitivní slovesa se stejným významem jsou hlavně slovesa pohybu, př. *otići, odljutiti*
2. vyjadřuje protiklad ke slovesům s prefixem *za-*, př. *otvoriti* (zatvoriti), *otključati* (zaključati)
3. děj, který reaguje na jiný děj, př. *odgovoriti, otpisati*
4. perfektivizuje sloveso, ke kterému se připojí, př. *odraditi, odslušati*
  - a. podtyp tvoří slovesa, která značí děj v delším časovém úseku, př. *odbolovati, odslužiti*

Prefix po-

1. v prostorovém významu značí děj, který se odehrává na povrchu nějakého předmětu, př. *politi, pomazati*
2. vyjadřuje opatření tím, co označuje podstatné jméno v základovém slovesu
  - a. značí posypání nějakou látkou, př. *pošećeriti* nebo potažení kovem, př. *pozlatiti*
3. vyjadřuje změnu stavu u faktitivních sloves utvořených od přídavného jména (jsou obvykle nepřechodná), pojí se se sufixem *-eti, -iti*, př. *pocrneti, porumeneti*
  - a. obdobná přechodná slovesa, př. *povećati, poboljšati*
4. děj je vykonáván na více předmětech, př. *pohvatati, povaditi*
5. značí počátek vykonávání děje, př. *potrćati, pogladiti*
6. vyjadřuje děj vykonaný v malé míře, př. *potrajati, poležati*
7. perfektivizuje slovesa, př. *popiti, pokositi*

Prefix pod-

1. v prostorovém významu naznačuje, že se děj odehrává pod něčím, př. *podvući, podriti*
  - a. patří sem nepřechodná slovesa a slovesa naznačující opakovaný děj, př. *podleteti, podati se*
  - b. slovesa, u kterých se děj odehrává odshora, př. *podvrgnuti, podjarmiti*
2. značí konání nečestného nebo tajného děje, př. *potplatiti, podgovoriti*
3. konání v menší míře než je potřeba, př. *potceniti, pothraniti*
4. značí děj, který je nějakým způsobem oslaben a neprobíhá v plné intenzitě³⁹, př. *podnapiti se, podrignuti se*

Prefix pre-

1. v prostorovém významu značí směr z jednoho bodu do druhého přes něco, př. *prevesti, prebaciti*
  - a. otáčení pouze v jednom směru, př. *prevrnuti, prevaliti se*
2. dějem vytvořit překážku, př. *pregraditi*, a význam přerušení, př. *prekinuti*
3. děj, který je vykonáván z jednoho kraje předmětu na druhý, nebo ho celý pokrývá, př. *prekriti, premeriti*
  - a. význam přetřpět děj až do konce, př. *preživeti, preboleti*
  - b. podobě u nepřechodných sloves se základem v podstatném jménu, př. *prenočiti, prezimiti*
4. vyjadřuje opakování stejného děje znovu a jinak, př. *preraditi, preurediti*
5. značí přespřílišné vykonání děje, př. *prepuniti, prepeći*
  - a. přejít určitou hranici něčeho, př. *preteći, prerasti*
6. perfektivizace, př. *prevariti, presuditi*

Prefix pred-

1. nese časový význam, př. *pretplatiti, predosetiti*
2. prostorovém významu naznačuje vykonávání děje ve směru před něco/někoho, př. *predvesti, predmetnuti*

---

³⁹ Tento význam nelze s naprostou přesností určit, protože u většiny slov má i jiný (opačný význam), př. *podnapiti se* (přioptit se, nebo se úplně opít).

Prefix pri-

1. v prostorovém významu značí přiblížení, př. *priblížiti se, privesti*
2. přízpůsobení děje svému zájmu, př. *pribaviti, prikupiti*
3. připojení něčeho k něčemu, př. *pribiti, privezati*
4. doplnění, př. *priliti, pripisati*
5. vykonání děje v neúplné míře, př. *prtvoriti, pridići*
6. perfektivizace, př. *pripraviti, pričiniti*

Prefix pro-

1. v prostorovém významu značí směr skrz něco, př. *provući, progurati*
  - a. i u sloves, která neznají pohyb, př. *prošiti, prostreliti*
  - b. utváření děr a otvorů, př. *probiti, prorezati*
  - c. význam projít hrdlem, př. *progutati*, ale i *progovoriti* (kde ovšem prefix *pro-* značí i počátek činnosti)
  - d. význam děje odehrávající ho se u něčeho/vedle něčeho, př. *promaći, projezditi*
2. začátek děje, př. *progovoriti, progledati*
  - a. nabytí vlastnosti, př. *propiti se, prozliti se*
3. uskutečňování děje v celém časovém úseku od začátku do konce, př. *prokuvati, proživeti*
4. úplné delší dobu trvající vykonávání děje, př. *proučiti, pročitati*
  - a. význam dějem ztratit, př. *prokockati, prokartati*
5. ukončení děje, př. *proliti, probuditi*⁴⁰

Prefix raz-

1. dělení, ničení předmětu různými směry, př. *razložitii, razdvojiti*
  - a. děj, který se odehrává různými směry i bez násilného působení, př. *razaslati, raščistiti*
  - b. metaforický význam, př. *razlikovati, razmišljati*
2. zvětšení objemu nebo povrchu předmětu, př. *razviti, rastegnuti*
3. značí změnu pevnosti, př. *rastopiti, razvezati*

---

⁴⁰ Lze je zařadit i pod bod 3 a význam počátku děje.

4. konání, které vede k porušení stávajícího stavu předmětu, př. *raskopati, rasplesti*
5. dovedení předmětu (člověka) do nějakého stavu (často negativního), př. *rastužiti, razljutiti*
  - a. počátek lidské činnosti, př. *rasplakati se* nebo navození stavu, který označuje základové sloveso, př. *raspaliti*

Prefix s(a)-

1. značí směr k sobě, př. *sakupiti, sastaviti*
  - a. plánované sestavování částí do výsledného předmětu, př. *sazidati, skovati*
  - b. patří sem i faktitivní slovesa, která naznačují zmenšování, př. *stanjiti, skratiti*
2. vyjadřuje porušení předmětu, př. *slomiti, zgužvati*
3. činnost se shora dolů, př. *zbaciti, skinuti*
4. perfektivizace sloves, př. *sačuvati, svršiti*

Prefix su-

1. značí současnou činnost dvou objektů, př. *supotpisati, sufinansirati*

Prefix u-

1. v prostorovém významu značí konání děje ve směru do něčeho, př. *ubaciti, uneti*
  - a. z toho vycházejí i abstraktní slovesa nevyjadřující pohyb, př. *uključiti, uračunati (započítat, přičíst)*
  - b. spojená s předložkou *u-* jsou i slovesa, př. *uputiti, upravit*
2. vyjadřuje působení na předmět z více stran nebo jeho pokrytí, př. *ublatiti, uprljati*
  - a. přisuzuje objektu vlastnost, kterou nese přídavné jméno. z kterého je sloveso odvozeno, př. *umanjiti, ulepšati*
3. vyjadřuje děj konaný přes míru, př. *uležati, ustajati*
4. značí vzdalování, oddalování a odklizení, př. *ukloniti, uteći*
5. ukončení děje, př. *učiniti, ugojiti*

Prefix uz-

1. v prostorovém významu značí směru vzhůru, př. *uzdići, uzneti*

2. směr vzad, př. *uzmaći* , *uzdržati*
3. začátek děje, př. *uzbuniti*, *uzbuditi*
4. ukončení děje, př. *uzorati*, *uzabrati*

Prefix za-

1. prostorový význam spojený s předložkou *za-* , př. *zaći*, *zabaciti*, stejný význam mají i slovesa typu *zaobliti*, *zavrnuti*
  - a. z předchozího významu se s největší pravděpodobností vyvinul i význam naznačující pohyb ve směru dovnitř do něčeho, př. *zariti*, *zavući*
  - b. další význam naznačuje připevnění, př. *zakačiti*, *zavezati*
2. slovesa s prefixem *za-* často znamenají ohraničení, krytí nebo omotání kolem předmětu, př. *zagradiťi*, *zakriti*
  - a. z toho může vzejít i význam „zastavení“, př. *zaustaviti*, *zadržati*
3. význam „zacházení“, př. *zalutati*, *zagaziti*
  - a. vyjádření děje, který trvá déle než je žádoucí, př. *zaraditi*, *zapiti*
4. prefix *za-* vyjadřuje i začátek konání, př. *začeti*, *zaplivati*
  - a. počátek děje, ale současně i dlouhotrvající změnu stavu, př. *zasnežiti*, *zahladiti*
  - b. svyjadřuje částečné vniknutí do předmětu, může však mít i význam počátku děje, př. *zagristi*, *zarezati*
5. vyjadřuje vyvolávání vlastnosti u předmětu, př. *zacrňiti*, *zasladiti*
6. ukončení děje, př. *zapamtiti*, *zapatiti*

2.5. Porovnání významů českých a srbských prefixů

České a srbské prefixy jsou si díky společnému genetickému příbuzenství jazyků velice podobné jak z hlediska formálního, tak i z hlediska plnění významových funkcí. Pokud mezi sebou prefixy těchto dvou jazyků porovnáme, zjistíme, že se formálně a zároveň významově často shodují. Ale právě rozdílnosti v sémantice prefixů jsou v mnoha případech příčinou vzniku mezijazykových homonymních párů, např. český prefix *u-* nevyjadřuje konání děje směrem dovnitř, zatímco srbský prefix tento význam nese, př. srb. *upiti* (čes. *vpít*)

a čes. *upít* (srb. *otpiti*)⁴¹. V přehledu níže jsou v první řadě porovnány prefixy, které jsou si formálně i významově podobné. V případech, kde se nevyskytuje formální shoda, jsou prefixy porovnány pouze z hlediska významů a jsou řazeny v samostatném odstavci následujícím po přehledu formálně podobných prefixů. Ač se porovnání prefixů, které nemohou být považovány za shodné, či formálně podobné, zdá zbytečné, není tomu tak. I formálně odlišné prefixy mohou způsobovat určité nesnáze při překladech, a právě proto budou v krátkosti zmíněny.

2.5.1. České a srbské prefixy shodující se svým tvarem:

český prefix *do-*/srbský prefix *do-*

průnik významů:

1. naznačení činnosti jdoucí směrem k něčemu, př. čes. *dojet*, srb. *dovesti*
2. trvání do nějakého okamžiku, př. čes. *dozrát*, srb. *dorasti*
3. dokončení děje, př. čes. *dopsat*, srb. *dočitati*
4. doplnění něčeho, př. čes. *dosypat*, srb. *doliti*
5. fyzický kontakt, př. čes. *dosáhnout*, srb. *dodirnuti*
  - a. podobný význam, i když ne fyzického kontaktu, mají i čes. *dovolat se*, srb. *dojaviti*
6. vzájemný trvajícím vztah u imperfektních sloves, př. čes. *dopisovat si*, srb. *dogovarati se*

rozdíly ve významech:

Rozdíly ve významech se objevují pouze u některých typů slov, jako jsou, např. srb. *dozlogrditi* (čes. *zprotivit se*) a *dosaditi* (*omrzet, zprotivit*), která jsou u srbských autorů řazena pod slovesa mající význam dokončení děje. U podobně významově zaměřených českých sloves se prefix *do-* vyskytuje, např. u *dopálit* (*naštvat* někoho).

český prefix *na-*/srbský prefix *na-*

průnik významů:

1. děj se odehrává na povrchu předmětu, př. čes. *najet*, srb. *nabaciti*
  - a. zasažení povrchu dějem, př. čes. *natřít*, srb. *naslikati*

---

⁴¹ Srbský výraz *otpiti* lze do češtiny přeložit i jako *odpít*.

- b. náhodný kontakt s překážkou, př. čes. *narazit*, srb. *naići*
- c. hromadný pohyb většího počtu živých bytostí, např. čes. *nahrnout se*, srb. *nahrupiti*
- 2. započatý, nebo malým dílem vykonaný děj, př. čes. *nahlédnout*, srb. *načeti*
- 3. děj uskutečněný ve značné míře, např. čes. *navářit*, srb. *nakrasti*
- 4. děj uskutečněný až do úplného uspokojení, př. čes. *nasmát se*, srb. *nahodati se*
- 5. perfektivizace, př. čes. *nalít*, srb. *naljutiti*

rozdíly ve významech:

U srbských sloves se předpona *na-* nevyskytuje ve významu „směrem dovnitř“ jako je tomu, např. u českých sloves *napěchovat*, *nacpat* atd., př. srb. *nagurati*

český prefix nad(e)-/srbský prefix nad-

průnik významů:

- 1. prostorový význam nad něco nebo nad něčím, př. čes. *nadběhnout*, srb. *nadneti*

rozdíly ve významech:

Český prefix *nad(e)-* ve spojení s *některými* slovesy nese význam konání děje v přílišné míře, př. *nadužít*. V srbštině se oproti tomu objevuje ve významu „převýšit někoho/něco“, př. *nadjačati* (čes. *přemoci*). S tímto významem je spojený i význam naznačující vzájemné soutěžení, př. *nadvikivati se* (čes. *překřikovat se*).

český prefix o-/srbský prefix o-

průnik významů:

- 1. děj se odehrává ve směru kolem dokola ze všech stran, př. čes. *omotat*, srb. *ograditi*; nebo naznačuje pokrytí povrchu nějakým materiálem, př. čes. *obarvit*, srb. *orositi*
  - a. význam úplného obklopení, př. čes. *očistit*, srb. *okupati*
  - b. děj působí na předmět pouze z části čes. *ožehnout*, srb. *opeći*
- 2. naznačuje, že je objekt opatřován podstatným jménem, z kterého je utvořeno základové sloveso, př. čes. *oznámkovat*, srb. *ošeceriti*

rozdíly ve významech:

Český prefix *o-* se nespojuje se slovesy odvozenými od přídavných jmen a nepřisuzuje jim vlastnost, vyjádřenou základovým slovesem. V srbštině se tak děje, např. srb. *ojačati*

(čes. *posílit, zesílit*). Význam nošením opotřebit, vyjádřovaný u českých sloves předponou *o-*, je v srbštině demonstrován předponou *ob-*.

český prefix ob-/srbský prefix ob-

průnik významů:

děj se odehrává kolem objektu, ohraničuje ho nebo ho obklopuje, př. čes. *objet*,
srb. *obložiti*

faktivní slovesa se základem v přídavném jménu, př. čes. *obnažit*, srb. *objasniti*

rozdíly ve významech:

Český prefix *ob-* ve spojení s několika slovesy značí kopírování. Srbština takové případy postrádá.

český prefix od(e)-/srbský prefix od-

průnik významů:

1. vzdalování se nebo oddělování se od něčeho, př. čes. *odhodit*, srb. *odgristi*
  - a. u sloves pohybu vyjadřuje děj odehrávající se ve směru pryč od něčeho, př. čes. *odejít*, srb. *odgoniti*
2. vyjadřuje protiklad ke slovesu s prefixem *za-*, př. čes. *odemknout*, srb. *otkriti*
3. děj, který reaguje na jiný děj, př. čes. *odepsat*, srb. *odgovoriti*
4. perfektivizace slovesa, př. čes. *odpykat*, srb. *odbolovati*

rozdíly ve významech:

Všechny prostudované významy prefixů se shodují v obou jazycích.

český prefix po-/srbský prefix po-

průnik významů:

1. děj je uskutečňován na povrchu předmětu, př. čes. *posypat*, srb. *politi*
2. opatření tím, co označuje podstatné jméno v základovém slovesu, př. čes. *postříbřit*,
srb. *pošeceriti*
3. děj je vykonáván na více předmětech, př. čes. *povyndávat*, srb. *pobacati*
4. vykonat děj v malé míře, př. čes. *poležet si*, srb. *popričati*

5. perfektivizace sloves, př. čes. *pohládit*, srb. *poslužiti*

rozdíly ve významech:

Srbský prefix *po-* naznačuje změnu stavu u sloves utvořených od přídavného jména a pojí se se sufixem *-eti* a *-iti*, př. srb. *pocrveneti* (čes. *zčervenat*). Obdobná změna stavu se u českých sloves realizuje připojením předpony *z-* a sufixu *-at*. U srbských sloves rovněž značí počátek děje, př. *potrčati* (čes. *rozběhnout se*).

český prefix pod(e)-/srbský prefix pod-

průnik významů:

1. děj se odehrává pod něčím, př. čes. *podložit*, srb. *potcrtati*
2. konání nečestného nebo tajného děje, př. čes. *podplatit*, srb. *podgovoriti*
3. konání děje v nedostatečné míře, př. čes. *podcenit*, srb. *pothraniti*

rozdíly ve významech:

Srbský prefix *pod-* má u některých slov dvojí měrový význam. Zatímco v případě, kdy je děj vykonáván v nedostatečné míře se shoduje s českým *pod-*, ve druhém měrovém významu se již významy neshodují. Jedná se o případy, kdy je děj vykonán pouze v malé míře, př. srb. *podskočiti* (čes. udělat malý skok do výšky).

český prefix pro-/srbský prefix pro-

průnik významů:

1. význam skrz něco, př. čes. *prostrčit*, srb. *proneti*
  - a. stejně i u nepohybových sloves, př. čes. *prošít*, srb. *prosejati*
  - b. utváření děr a otvorů, př. čes. *provrtat*, srb. *prorezati*
  - c. děj se odehrává v blízkosti něčeho, př. čes. *projet*, srb. *proći*
2. začátek děje, př. čes. *promluvit*, srb. *propušiti*
3. uskutečňování děje v celém časovém úseku od začátku do konce, př. čes. *prospat*, srb. *proživeti*
4. úplné ukončení děje, které trvalo delší časový úsek⁴², př. čes. *pročíst*, srb. *prostudirati*
5. značí i ztratit něco činností, př. čes. *prohrát*, srb. *prokockati*

---

⁴² Na rozdíl od bodu 3 není podmínkou, aby určitý děj trval od začátku do konce. Odlišení od bodu 3 nemusí být snadné a u konkrétních slov záleží na kontextu.

rozdíly ve významech:

Česká slovesa s prefixem *pro-* nevyjadřují nabytí vlastnosti dějem, jako je tomu u srbských sloves, např. srb. *proskitati se* (čes. začít se toulat). Tento význam bývá v češtině většinou opsán více slovy.

český prefix pře-/srbský prefix pre-

průnik významů:

1. děj se uskutečňuje přes něco, př. čes. *přehodit*, srb. *preneti*
  - a. otáčení v jednom směru, př. čes. *převalit se*, srb. *preturiti*
2. dějem vytvořit překážku, př. čes. *přehradit*, srb. *preprečiti*
3. děj je vykonáván na celém předmětu nebo ho celý pokrývá, př. čes. *přetřít*, srb. *prelakitati*
4. opakování děje znovu a jinak, př. čes. *přerovnat*, srb. *preraditi*
5. přespřílišné vykonání děje, př. čes. *přepálit*, srb. *preplatiti*
6. přetrpění děje v celém časovém úseku, př. čes. *přežít*, srb. *preboleti*
  - a. podobně i u sloves se základem v podstatném jménu čes. *přenocovat*, srb. *predaniti*
7. rozdělení na dvě části, př. čes. *přelomit*, srb. *preseći*

rozdíly ve významech:

Český prefix *pře-* nese i význam předčít někoho/něco, př. *překřičet*, v srbském jazyce tento význam vzniká při připojení předpony *nad-*.

český prefix před(e)-/srbský prefix pred-

průnik významů:

1. u pohybových sloves je děj směřován před něco/někoho, př. čes. *předběhnout*, srb. *predvesti*
2. děj se uskutečňuje před jiným dějem, př. čes. *předtančit*, srb. *pretplatiti*

rozdíly ve významech:

Všechny prostudované významy prefixů se shodují v obou jazycích.

český prefix při-/ srbský prefix pri-

průnik významů:

1. v prostorovém významu přiblížení se k něčemu/někomu, př. čes. *přiblížit se*, srb. *prineti*
2. připojení něčeho k něčemu, př. čes. *přibít*, srb. *prilepiti*
3. vykonání děje v nepřiměřené míře, př. čes. *přivřít*, srb. *pridržati*
4. doplnit něco, př. čes. *přilít*, srb. *pripisati*
5. perfektivizace nedokonavých sloves, př. čes. *přitlouci*, srb. *pribiti*

rozdíly ve významech:

Všechny prostudované významy prefixů se shodují v obou jazycích.

český prefix roz(e)-/srbský prefix raz-

průnik významů:

1. dělení nebo ničení předmětu více různými směry, př. čes. *roztrhat*, srb. *rasturiti*
  - a. děj se odehrává různými směry i bez násilného působení, př. čes. *roznést*, srb. *raščešljati*
  - b. metaforický význam, př. čes. *rozhodnout*, srb. *razmišljati*
2. dovedení předmětu (člověka) do nějakého stavu, př. čes. *rozesmát*, srb. *rastužiti*
  - a. počátek lidské činnosti, př. čes. *rozplakat se*, srb. *raskukati se*
3. konání vedoucí k porušení stávajícího stavu předmětu, př. čes. *rozmotat*, srb. *razviti*
4. v českých publikacích sice není význam zvětšování povrchu uváděn, nicméně i mezi českými slovesy lze slova s tímto významem najít, př. čes. *roztáhnout*, srb. *raširiti*
5. značí změnu pevnosti, př. čes. *roztavit*, srb. *raspustiti*

rozdíly ve významech:

Všechny prostudované významy prefixů se shodují v obou jazycích.

český prefix s(e)-/srbský prefix s(a)-

průnik významů:

1. značí směr dohromady, př. čes. *slít*, srb. *skupiti se*
  - a. plánované sestavování částí do výsledného předmětu, př. čes. *složit*, srb. *sagraditi*
2. provádění děje shora dolů, př. čes. *slézt*, srb. *skinuti*

rozdíly ve významech:

U českých sloves vyjadřujících fyzickou činnost naznačuje prefix *s(e)-* odstranění něčeho z povrchu, př. *smýt*. Srbská slovesa s prefixem *s(a)-* tento význam nemají. Dalším rozdílem je pouze v češtině se vyskytující význam postupného uskutečňování více stejných dějů, př. *sestřílet*. U srbských sloves se objevuje význam destruktivního působení na předmět, př. *smrviti* (čes. *rozdrobit*), *zgnječiti* (čes. *zmačkat*). V českém jazyce jej v tomto významu většinou zastupují prefixy *roz-* a *z-*. Dalším významem, zastoupeným v češtině prefixem *z-* je význam zmenšování, který je ovšem v českém jazyce jedním z mnoha významů spadajícím do čistě vidové funkce tohoto prefixu.

český prefix u-/ srbský prefix u-

průnik významů:

1. úplné vykonání děje (ukončení), př. čes. *urovnat*, srb. *uraditi*
2. vzdalování, oddalování od něčeho, př. čes. *utéct*, srb. *umaći*
3. český význam „činností zničit“ se při stejném prefixu objevuje. Srbská slovesa však nejsou samostatně řazena pod tento význam, nýbrž pod význam značící vzdalování a odklizení, př. čes. *umořit*, *unavit*, srb. *utamaniti*
4. vidová funkce čes. *ukončit*, srb. *učiniti*
  - a. u obou jazyků se objevuje význam pokrytí předmětu něčím, př. čes. *ubahnit*, srb. *ubrašniti*

rozdíly ve významech:

Český význam soustředění děje na určitý objekt, př. *upoutat*. Srbský význam vyjadřující, že děj se odehrává směrem do něčeho, př. *ući* (čes. *vejít*), a z toho odvozená i nepohybová slovesa, př. *uključiti* (čes. *zapnout*). Dalším významem, neobjevujícím se u českých sloves s prefixem *u-*, je přisuzovat předmětu vlastnost, kterou má přídavné jméno, z něhož je sloveso utvořeno, př. *uvećati* (čes. *zvětšit*).

český prefix z(e)-/srbský prefix s(a)/z-

průnik významů:

1. vyvícení destruktivní činnosti na předmět, př. čes. *zlomit*, srb. *zdrobiti*

rozdíly ve významech:

Oba tyto prefixy plní funkci perfektivizace. V případě českých sloves s předponou *z-* se však objevuje i význam, který naznačuje změnu stavu předmětu, např. *zežloutnout*. Slovesa tohoto významu jsou v srbské nejčastěji připojena k prefixu *po-*, př. srb. *pocrneti* (čes. *zčernat*), ale i srb. *pokisnuti* (čes. *zmoknout*).

český prefix *za-*/ srbský prefix *za-*

průnik významů:

1. u pohybových sloves naznačuje směr jdoucí dozadu za něco, př. čes. *zajet*, srb. *zaići*
2. konání směrem dovnitř, př. čes. *zatlačit*, srb. *zariti*
3. zakrytí předmětu, př. čes. *zalakovat*, srb. *zagrtati*
4. vyjádření začátku děje, př. čes. *zamilovat se*, srb. *zapoliti*
5. ukončení děje, př. čes. *zasít*, srb. *zapamtiti*
6. částečné vniknutí do předmětu, př. čes. *zaříznout*, srb. *zagristi*

rozdíly ve významech:

Česká slovesa s předponou *za-* nevyjadřují dějtrvající déle, než je žádoucí, ani vyvolávání vlastnosti u předmětu, př. srb. *zasladiti* (čes. *osladit*), ani dodatečné uspokojení z děje. Vyjádření dostatečného uspokojení je v češtině poměrně frekventované a je spojeno se slovotvorným formantem *si*, př. *zaježdit si*, *zalézat si*.

2.6. České a srbské prefixy neshodující se tvarovou podobou

český prefix *v(e)-*/srbský prefix *u-*

průnik významů:

Český prefix *v(e)-* nemá formálně podobný srbský protějšek, ovšem zastává stejnou směrskou funkci jako srbský prefix *u-*, tedy směřuje děj dovnitř, př. čes. *vejít*, srb. *ubaciti* (čes. *vhodit*).

rozdíly ve významech:

Při snaze porovnat ostatní významy mezi českým *v(e)-* a srbským *u-*, jsem došla ke zjištění, že žádný z významů, kromě již zmíněného, se neshoduje, a neplní tedy stejnou významovou funkci. A to dokonce ani v případech, které vycházejí z významu „směřovat něco dovnitř“. Konkrétně se jedná o abstraktní slovesa nevyjadřujících pohyb, př. srb. *uključiti* (čes. *zapnout*). Další rozdíly ve významech těchto dvou prefixů se objevují u sloves vyjadřujících působení na předmět z více stran nebo vyjadřujících pokrytí, př. srb. *ubrljati* (čes. *umazat, ušpinit*). Z toho pravděpodobně vycházejícího významu přisuzování objektu vlastnost, kterou nese přídavné jméno, z kterého je sloveso odvozeno, př. srb. *uvećati* (čes. *zvětšit, zveličit, zvýšit*). Oproti srbskému prefixu *u-*, český prefix *v(e)-* nevyjadřuje děj konaný přes míru, př. srb. *uležati se* (čes. *uležet, přeležet*), ani ukončení děje, př. srb. *učiniti* (čes. *udělat, vykonat*). Rovněž význam značící vzdalování a odklizení se u českého *v(e)-* nevyskytuje, př. srb. *ukloniti* (čes. *uklidit*).

český prefix vy-/ srbský prefix iz-

průnik významů:

1. konání děje směrem ven, př. čes. *vytlačit*, srb. *izaći*
2. oddělování od něčeho, př. čes. *vybrat*, srb. *isključiti*
3. činností něco získat, př. čes. *vybojovat*, srb. *isprošiti*
4. ukončení děje, př. čes. *vyschnout*, srb. *isklésati*
5. ukončení děje v uspokojivé míře, př. čes. *vynachválit*, srb. *izučiti*

rozdíly ve významech:

Srbský prefix *iz-* nevyjadřuje na rozdíl od českého pohyb směrem vzhůru, např. *vyletět*. U českých sloves vzniklých z přídavného jména s touto předponou zase chybí význam „mít vlastnost, kterou vyjadřuje základové sloveso“, př. srb. *izoštriti* (čes. *zostřít*). V českých publikacích se nesetkáváme s významem, že se děj ukončuje, do té chvíle, dokud je to možné. Ke slovesům s takovým významem by nicméně mohla patřit slovesa spadající pod význam ukončení děje, např. *vypovědět*.

český prefix vz(e)-/srbský prefix uz-

Ani český prefix *vz(e)-* nemá mezi srbskými prefixy formálně stejný/podobný protějšek. Významově se však nejvíce přibližuje srbskému prefixu *uz-*, a to zejména jeho prostorovému významu „směrem vzhůru“. Některé z českých významů sloves s prefixem

vz(e)- se týkají pouze malého počtu slov a bohužel nebývají v českých publikacích uvedeny.

průnik významů:

1. prostorový význam ve směru vzhůru, př. čes. *vzletět*, srb. *uzdići*
2. začátek děje, př. čes. *vzplanout*, srb. *uzbuniti*
3. ukončení děje, př. čes. *vzbudit*, srb. *uzorati*
4. jdoucí proti něčemu, př. čes. *vzpříčit se*, srb. *uzbuniti*

rozdíly ve významech:

Český prefix vz- oproti srbskému uz- nevyjadřuje význam „směrem vzad“, př. srb. *usprezati*.

2.7. Shrnutí poznatků z přehledu srbských a českých prefixů

Z výše uvedeného přehledu je patrná výrazná podobnost ve významech mezi českými a srbskými prefixy. Problémy při překladech však pramení zejména z rozdílného způsobu užití některých prefixů v obou jazycích. Proto se budu dále věnovat právě rozdílnostem ve významech mezi českými a srbskými prefixy, které by eventuálně mohly působit problémy při překladech. Jelikož problém nemusí nutně nastat pouze u slov homonymních a paronymních, je vhodné se zmínit i o slovesech, jejichž předpony nejsou formálně shodné, či podobné, ale u nichž se některé z významů odlišují od celku, jež nese v překladech stejný význam. Např. srbský prefix *iz-* nese význam „mít vlastnost, kterou vyjadřuje základové sloveso“. Tento význam u významově nejbližšího českého prefixu *vy-* chybí, proto by některá srbská slovesa s předponou *iz-* mohla být přeložena mylně, např. srb. *izoštriti* jako čes. *vyostřit* místo *zostřit*. Totéž platí i pro další dvě uvedené dvojice prefixů *v-/u-* a *vz-/uz-*. Ovšem i v případě, že významy slov odpovídají v obou jazycích, je možné, že se předpona nebude shodovat. Nejčastější důvod je, že daný jazyk nepřidává ke konkrétnímu základovému slovesu konkrétní předponu, ale používá předponu jinou se stejným významem, např. srb. *uzneti*, čes. *vynešt* (nahoru), *pozvednout*. Další možnou příčinou je, že daný jazyk

nemá pro určitý výraz jednoslovné pojmenování, např. srb. *uspropadati se*, čes. *začít neklidně chodit*⁴³.

Prefix *v-* v češtině vyjadřuje pouze význam „směřovat děj dovnitř“. Při porovnání významů předpon tak pomyslně doplňuje význam předpony *u-*, která je výše porovnána se srbskou předponou *u-*. Vzhledem k tomu se domnívám, že tato dvojice prefixů by nemusela činit výrazné problémy v překladech ani při běžné mluvě.

Český prefix *vz-* se nejčastěji objevuje ve významu „směřovat děj nahoru“, i když nese i jiné významy. Ty ovšem nejsou tak časté. Srbské *uz-* a jeho význam „počátku děje“ se tak poměrně často překládá s předponou *roz-*. Význam naznačující konání děje směrem vzhůru má často předponu *vy-* a význam „ukončení děje“ často nese předponu *z-*. Chybná interpretace by tak mohla nastat opět jen u malého počtu sloves, např. srb. *uznositi*, čes. 1. *vynášet* (nahoru), *pozvedávat* (co), 2. *vynášet*, *vychvalovat* (koho), nikoliv čes. *vznášet* (co).

U dvojice předpon *vy-/iz-* je kromě již zmiňovaného významu „mít vlastnost, kterou vyjadřuje základové sloveso“ poměrně často možná záměna *vy-* a *z-*, př. srb. *izgubiti*, čes. *ztratit* nikoliv *vytratit*, srb. *izmlatit*, i čes. *zmlátit* nikoliv *vymlátit* atd.

Při hledání správného výrazu pro překlad je vždy třeba přihlédnout ke kontextu, který ovlivňuje volbu konkrétního slovesa. Velký počet formálně shodných a podobných sloves s připojenými prefixy má v překladech mezi češtinou a srbštinou minimálně jeden ze svých významů shodný. Ostatní jsou buďto synonyma nebo zcela odlišné významy, které se u druhého jazyka neobjevují. Např. srb. *razbežati se* se dá do češtiny přeložit jako *rozprchnout se*, *rozutíkat se*, *rozutéci se*. Význam „pohybu několika směry“ nese i české sloveso *rozeběhnout se*. To však oproti srbskému nese navíc i význam „začátku činnosti“, který se do srbštiny nejčastěji překládá jako *potrčati*. Pokud tedy vezmeme v potaz výše uvedené porovnání významů, je třeba mít na zřeteli, že tento význam nemusí platit ve všech konkrétních případech.

---

⁴³ Takové příklady se samozřejmě vyskytují i u prefixů formálně podobných a stejných.

2.8. Slovník česko-srbských homonym

dokrmíti

1. vykrmit (dobytek přes zimu)

dokrmit

1. dohraniti (koga, što), uhraniti (do kraja), nahraniti, ishraniti (koga, što)

dòkupiti

1. dosbírat, dokončit sběr

dokoupit

1. kupiti poslednji komad
2. dokupiti (što)

dòpadati

1. hnát se (kam), chvátat
2. připadat, dostávat se (komu)

dopadat

1. padati (na što)
2. zaticati, hvatati (koga, što pri, u čemu)
3. izgledati, ispadati (kako s kim, čím)
4. *zast.* dospevati, isticati (o roku, terminu)

dòpadnutí

1. přihnát se, přiletět, přiběhnout
2. připadnout
3. dostat se, upadnout do čeho (do zajetí, do nemoci)

dopadnout

1. pasti, spustiti se (na što)
2. zatečí, uhvatiti (koga u čemu)
3. proći, ispasti; uspeti, svršiti se (kako s kim, čím)

dospévati

1. dozrávat, uzrávat (o plodech)
2. stačit něco udělat, někam dojít
3. stávat se splatným, dospívat (o penězích)

dozpívat

1. dopevati

dòstaviti

1. dodat, doručit (psaní)
2. vyřídit, sdělit, oznámit
3. udat (co na koho)

dostavět

1. dograditi (što), dovršiti građenje

dověsti

1. dovyšívat, dovyšít

dověst¹

1. dovesti (koga na stanicu apod.)
2. dovesti, privesiti (što do čega)
3. *zast.* dokazati (što)
4. *zast.* učiniti (što)

dověst²

1. umeti, znati, moći, biti u stanju

dovězt

1. dovesti (koga), dopremiti prevoznim sredstvom
2. uvesti, importovati (što)

dòznati

1. dozvědět se, dovědět se

doznat

1. priznati (što)
2. *kniž.* doživeti (čega), iskusiti, pretrpeti

nabádati

1. napichovat, nabodávat, narážet

nabádat

1. podsticati, poticati, pozivati (na što, koga na što)

nadiviti se

1. naobdivovat se

nadivit se

1. načuditi se

naglásiti

1. zdůraznit
2. dát přízvuk

nahlásit

1. saopštiti, objaviti zahteve

naglédati se

1. nakukovat

nahledat se

1. natražiti se (koga, čega)

nàgledati se

1. nadívat se, vynadívat se

nakládati

1. *exp.* mluvit nesmysly, žvanit, plácát

nakládat

1. tovariti, utovarivati (što kuda)
2. trpati, stavljati veliku količinu čega (kome, kuda)
3. *přen.* tovariti (što na koga) opterečivati (koga čime)
4. *řidce přen.* biti, tući (koga)
5. *zast.* trošiti (novac na koga)
6. *řidce* izdavati (knjige apod.)
7. ostavljati u turšiju, konzervisati, konzervirati
8. postupati (s kim, čím)

naklopiti se

1. *expr.* vrhnout se nač

naklopit

1. *řidce* nagnuti, sagnuti, oboriti (glavu, oči apod.)

naložiti

1. zatopit
2. uložít, přikázat, poručit (komu co)

naložit

1. natovariti, utovariti (što u što, na što)
2. staviti; natrpati, napuniti
3. *exspr.* zadati (kome što)
4. *řidce* uložiti, utrošiti (što na koga, na što)
5. staviti u turšiju, konzervirati
6. postupiti (s kim, s čím)
7. *hovor.* raspoložiti (koga)

nalúpati

1. nabít, nařezat, natlouci (komu)

naloupat

1. naljuštiti, oljuštiti

nàmeriti (se)

1. náhodou přijít, octnout se (kde)

naměřit

1. izmeriti, odmeriti
2. *zast.* naciljati, nanišaniti, uperiti
3. *zast.* uputiti se, poći (kuda)
4. *expr.* odmeriti (udarce)

namířiti

1. nakrmit, obstarat (dobytek)
2. vyrovnat zaplatit (účet)
3. uspokojit (životní potřeby)

namířit

1. nanišaniti, uperiti (što na što, na koga)
2. upravit, usmeriti (što kuda)
3. usmeriti (što k čemu, protiv čega)
4. upiti se (kuda)

nàpraviti

1. udělat, vyrobit, zhotovit, sestrojiti
2. udělat, vykonat, provést

napraviti se

1. předstírat (něco), udělat (na oko)

napustiti

1. opustiti (koho/co), zanechat (čeho)
2. zanedbat

nazlobiti

1. ublížit, udělat něco zlomyslného, zlého

obznamenati

1. ohlásit, vyhlásit, oznámit, avizovat

odbiti

1. odrazit
2. zamítnout, odmítnout
3. srazit (z čeho); srazit z výplaty
4. (o hodinách) odbít
5. svádět (nač), vymlouvat se (na něco)

napraviti

1. ispraviti (što), naravnati, namestiti (što)
2. popraviti, pogoljšati (koga, što)
3. popraviti, odstraniti (što)

napraviti se

1. popraviti se, poboljšati se

napustiti

1. pustiti (vodu, vazduh)
2. naliti, napuniti (vodom)
3. namazati, premazati, impregnirati (što čime)

nazlobiti se

1. nervirati, nasekirati (koga), naljutiti, najediti
2. nasekirati se, najediti se (s kim, čim)

obeznamiti

1. upoznati (koga s kim, čim)

odbít

1. izbiti, odkucati
2. *zast.* odbiti
3. odbiti (loptu)

odbýt

1. obaviti, svršiti (što)
2. otaljati, površno uraditi
3. otpremiti, uslužiti (koga)
4. odbiti, ne primiti (koga, što)
5. prodati

odměniti

1. vystřídat, vyměnit, nahradit

odměnit

1. nagraditi (koga, što čím)

oglušiti

1. ohluchnout

ohlušit

1. ogluviti, zagluhnuti, zaglušiti (koga)
2. *přen.* zaglušiti, ućutkati, utišati, ugušiti; potisnuti; ublažiti (što)

ohóliti se

1. povyšovat se

oholit se

1. obrijati se, izbrijati se

okápati

1. okopávat

okapat

1. otkapati; iskapati, ocediti se

olúpati

1. otlouci, omlátit

oloupat

1. oljuštiti; oguliti (što)

omlátiti

1. vymlátit (obilí), setřást, sklepat (ovoce ze stromu)

omlátit

1. *řídce* omlátiti (žito)
2. *expr.* obiti, olupati, okrnjiti (što)

opísati

1. popsat, vylíčit, vyobrazit
2. opsat kružnici

opsat

1. prepisati (što)
2. prepisati (što od koga)
3. opisati, nacrtati (krug apod.)
4. opisno izraziti (što)

opotřebiti

1. stát se potřebným, zchudnout

opotřebit

1. istrošiti, izlizati, pohabati, pokvariti

opsádivi

1. osázet, obsadit (kolem dokola)
2. oblehnout, obklíčit

obsadit

1. zauzeti (mesto)
2. zauzeti, okupirati, zaposesti, zaposednuti
3. popuniti, dodeliti (mesto), postaviti (na mesto)
4. podeliti, dodeliti

optòčiti

1. olemovat, obroubit (šaty)
2. zasadit, vsadit (drahý kámen do zlata apod.)

obtočit

1. obaviti, obmotati (što koga, čím; što oko čega)
2. *zast.* okružiti, opkoliti

opùstiviti

1. povolit, uvolnit (svaly)
2. svěsit (hlavu)

opustit

1. napustiti, ostaviti (koga, što)
2. napustiti, otići, udaljiti se (s kakvog mesta); odstupiti (s kakvog položaja)
3. napustiti (što), prestati se držati, odreći se
4. izdati, napustiti (koga)

otkázati

1. odmítnout, odřici, odřeknout
2. selhat
3. vypovedět poslušnost, dát výpověď

odkázat

1. zaveštati, ostaviti u nasleđe (kome što)
2. uputiti (koga, što na koga, što; kome, kuda)
3. odbiti (koga, što)

otkloniti

1. odstranit, odklidit
2. odvrátit, odstranit (nebezpečí)
3. odmítnout, zamítnout

odklonit

1. okrenuti, nagnuti, odvrátiti
2. skrenuti, usmeriti drugim pravcem

pòbrati

1. sebrat
2. sesbírat, otrhat, očesat (ovoce)
3. vybrat, sklidit potlesk

pobrat

1. pokupiti, odneti (kome što; što), pobrati; *řídce* pouzímati, uzeti
2. pokupiti, primiti (sve putnike u kola), nabrati, pokupiti (voće)

pòdrezati

1. přiříznout, přistříhnout

podřezat

1. podseči (što), preseči; prerezati (odozdo) (što)
2. zaklati (koga)

pohòditi

1. navštěvovat, navštívit

pohodit

1. zabaciti, zametnuti, staviti (iza čega, preko čega)
2. pobacati, bacati (što kako bilo, aljkavo); odbaciti, napustiti (koga)
3. řídce posuti, prekriti (što čím)
4. stresti, potresti (čim)

polèpšati

1. zkrášlit

polepšit

1. popraviti (koga; u moralnom pogledu)
2. popraviti, poboljšati svoj (materialan) položaj svoje stanje

popáliti

1. spálit, vypálit, zničit ohněm

popálit

1. opečí, ožečí (koga); ožariti (koga, što)
2. *zast.* popaliti, spaliti (što)

popáliti se

1. zapálit se, rozsvítit se

popálit se

1. opečí se, ožečí se; ožariti se (čime na što)

pòplivati

1. začít plavat
2. trochu si zaplavat

poplivat

1. popljuvati (što, koga)

popísati

1. sepsat, zapsat, zaznamenat, provést soupis
2. zabavit, zkonfiskovat

popsat

1. ispisati, napisati (što)
2. opisati (što)

pozabíjati

1. zatlouci (postupně)

pozabíjet

1. poubijati, pobiti

prehòditi

1. přecházet

přehodit

1. prebaciti (što, koga; što kuda, preko čega)
2. prebaciti (što preko čega), prekriti (što čime)
3. ispremeštati, premestiti, preneti (što)

přechodit

1. preležati na nogama (bolest)
2. *zast.* preći, proći (što)

prèpraviti

1. předělat

přepravit

1. prevesti, otpremiti; transportovati, transportirati
2. *dijal.* prepraviti (što)

pretòčiti

1. přelít
2. přetvořit

přetočit

1. preokrenuti se, prevrnuti se (na bok)
2. premotati (što)
3. pokvariti suviše zategnuvši, zavrćući, suviše zavrnuti
4. presnimiti
5. pretočiti, presuti, preliti

prèvariti

1. podvést, ošidit, ošálit, obelstít, oklamat

převarit

1. prokuvati, *řidce* prekuvati, prevariti, nanovo skuvati
2. prekuvati, suviše skuvati, upropastiti suviším kvanjem

prèvrtati

1. převracet, přetrhávat
2. obracet (oblečení)
3. přehrabávat (při hledání)
4. překrucovat

převrtat

1. ponovo izbušiti

prìbrati

1. sebrat

přibrat

1. (naknadno, još) uzeti, pridodati (što, čega); primiti (koga)
2. dobiti u težini, ugojiti se, odebljati

pričiniti se

1. zdát se, zazdát se
2. stavět se (jak)

pričinit se

1. postarati se, pobrinuti se, potruditi se, uložiti trud, snagu, napor

pridržati

1. uchovat, zachovat, udržet

přidržet

1. pridržati, podržati (koga, što)
2. podstaći, potaći, pokrenuti; naterati, primorati, prisiliti (koga, što)

pridržavati

1. zachovávat, uchovávat

přidržovat

1. pridržavati (koga, što)
2. podsticati, poticati, pokretati, terati, primoravati, prisiljavati (koga na što)

priglasiti

1. zavolat, přivolat

přihlásit

1. prijaviti (koga, što)

prigrnuti

1. zahrnout (zemí), zahrabat
2. přehodit přes sebe (přes ramena)
3. přivinout, přitisknout, obejmout (koho k sobě)

přihrnout

1. zgrnuti, zgrabljati, nagnuti (zemlju)
2. zagnuti, pokriti (što čím)

prikázati

1. ukázat (komu co)
2. vylíčit, popsat (děj)
3. zahrát, předvést (drama, operu), promítnout (film)
4. zrecenzovat (knihu)
5. *zast.* věnovat (knihu)

přikázat

1. narediti, naložiti, zapovediti (kome, što)
2. *kníž.* dodeliti, dati (kome što)
3. *kníž.* uputiti, poslati, odrediti (službeno na rad apod.)

prikazívati

1. ukazovat (komu co)
2. líčit, popisovat (děj)
3. hrát, předvádět (drama, operu)
4. recenzovat (knihu)
5. *zast.* věnovat (knihu)

priklòpiti

1. přikrýt, přiklopit; zavřít (vrata)
2. připojit (co k čemu)
3. *hovor.* usadit koho (odpovědí)

prikriti

1. skrýt, ukrýt, schovat
2. utajit, zatajit, zamlčet
3. zahalit, zamaskovat

prikriti se

1. skrýt se, ukrýt se, schovat se

prikrívati

1. skrývat, ukrývat, schovávat
2. utajovat, zatajovat, zamlčovat
3. zahalovat, maskovat

prikupiti

1. sebrat, shromáždit, nasbírat
2. skrčít

pripáliti

1. zapálit, rozsvítit (svíci); zapálit si (cigaretu)

přikazovat

1. nareďivati, zapovedati (kome što)
2. *kníž.* dodeljivati, davati (kome što)
3. *kníž.* upučivati, slati, odreďivati (koga kuda, kde)

přiklopit

1. priklopiti, zaklopiti, zatvoriti
2. poklopiti

přikrýt

1. pokriti (koga, što)
2. prekriti, pokriti (što)

přikrýt se

1. pokriti se (čím)

přikrývat se

1. pokrívati se, prekrívati se

přikoupit

1. dokupiti

připálit

1. učiniti da nešto zagori, pregori; prepržiti, prepečí, izgoreti
2. nakolmovati, nabrenovati (kosu, brkove)
3. pripaliti, zapaliti (cigaretu)

pripaziti

1. dát pozor, dohlédnout (na koho/co)
2. zpozorovat

připažit

1. pruručiti

prispeti

1. přijít, přijet
2. dozrát (o ovoci); vyspět (o dívce)
3. *neos.* napadnout (dostat nápad)

přispět

1. dopřiněti, pomoci (čemu)
2. pomoci (kome čím)
3. novčano pomoci, dati novčanu pomoc

pristati

1. přistoupit (nač), souhlasit (s čím), svolit
2. souhlasit (s kým), stát se přívržencem
3. přistát (o letadle)
4. padnout, slušet (komu co)

přistát

1. sletěti, spustiti se, pristati, prizemljiti, aterirati
2. pristati (o brodu)

prituliti

1. ztlumit (světlo, zvuk)

přitulit

1. priviti, privući, prigrliti

probádati

1. probodávat, propichovat
2. *neos.* píchat, bodat (v kříži)

probádat

1. ispitati (podrobno, što)

pròbrati

1. vybrat, přebrat, vytřídit

probrat

1. prebrati, odabrati (jedno po jedno)
2. prelistati, pregledati
3. *řidce* pretresti, svestrano razmotriti, prodiskutovati, prodiskutirati (što)
4. proraditi, prostudirati, proučiti
5. suziti (što)

pròpadati

1. propadat (skrz co); zapadat (do čeho)
2. zanikat (o státu)
3. ztroskotávat (o plánech)
4. chátrat, scházet (o nemocném)
5. hynout; vymírat (o národu)
6. propadat se, klesat (o půdě)

protèci

1. začít téci
2. uplynout, uběhnout, utéci (o čase)
3. protéci (o vodě)

prováliti

1. prolomit, prorazit; protrhnout (hráz); vypáčit, vylomit (dveře)
2. vtrhnout, vpadnout (do země)
3. vloupat se (do bytu)
4. vybuchnout (o sopce)
5. vyzradit (ileg. organizaci)

provésti

1. vyšít

raspáliti

1. rozdmýchat (oheň)
2. roznít, rozpoutat (fantazii, vášně)
3. *expr.* začít pálit, zuřivě střílet
4. *expr.* pustit se s vervou do něčeho

propadat

1. propadati, ispadati, prosipati se (kroz što), updati (u što)
2. doživiljavati neuspeh, fíjasko, propadati, padati, dobíjati slabu ocenu (u školi)
3. predavati se, odavati se (čemu); biti podložan, podlecati (čemu)
4. pripadati (kome, čemu), prelaziti u čije vlasništvo; podlecati konfiskaciji
5. propadati, gubiti važnost, raniju vrednost (o ulaznici, menici apod.)

protèci

1. proteći (kuda, kroz što)

provaliti

1. provaliti, probiti, srušiti

provést

1. provesti (što, koga kuda)
2. proplesati, otplesati, odigrati (s kim)
3. izvesti, obaviti, uraditi; načiniti (što)
4. provesti u delo, izvršiti (što)

rozpáliti

1. užariti, usijati, zažariti, jako zagrejati
2. *expr.* raspaliti, ražestiti, zagrejati, razjariti

raspáliti se

1. rozhořet se, vzplanout
2. roznítit se, rozpoutat se (o vášních)
3. rozpálit se, rozohnit se, rozjařit se, rozčílit se

rastéci se

1. roztáhnout se, protáhnout se

rastòčiti

1. stočit (do láhve)
2. rozebrat na součástky
3. rozházet, promrhat (jmění)
4. rozežrat, prožrat, zničit (textil, o hmyzu)

rastòčiti se

1. propadnout zkáze

rastòpiti

1. rozpustit (cukr), roztavit (kov)

rastúžiti se

1. rozesmutnit se

razbòleti se

1. onemocnět, rozstonat se

razdrápati

1. roztrhat, rozervat

razgòditi

1. rozdělit
2. odložit, odročit

rozpálit se

1. usijati se, užariti se
2. zagrejati, zažariti se, zajapuriti se
3. *expr.* planuti, razjariti se, pasti u vatru

roztéci se

1. razliti se, rasuti se; poteći
2. rastopiti se

roztočit

1. zavrteti (što, koga)
2. *expr.* pokrenuti (što, koga)
3. *hovor. expr.* proćerdati, stračiti, stratiti (što)
4. razmotati, odmotati, odvrnuti

roztočit se

1. zavrteti se, početi okretati se, vrteti se
2. *expr.* pokrenuti se, živnuti
3. razmotati se, razviti se

roztopit

1. založiti (peć); zagrejati

roztoužit se

1. početi čeznuti, osetiti čežnju

rozbolet se

1. zaboleti

rozdrápat

1. ogrepsti, razgropsti

rozhodit

1. razbacati, rasuti, rasturiti
2. *expr.* rasturiti, razoriti, srušiti (što)
3. razgrnuti, razmaći; raširiti

razválníti

1. rozbořit, zbořit (budovu)
2. vyvrátit, rozbít, vylomit (dveře); vyvalit, vykulit (oči)

razválníti se

1. zřítit se, zbořit se
2. rozvalit se, rozložit se, natáhnout se

razvésti

1. rozpříst

razvrátiti

1. dokořán otevřít (ústa)
2. morálně zkazit

sklòniti

1. odstarnit (ze stolu), uklidit, uložit
2. uložit, schovat, ukrýt (co kam)
3. přemluvit, přimět (koho k čemu)

sklòniti se

1. uhnout, odejít (z cesty)
2. skrýt se, schovat se, ukrýt se
3. rozhodnout se, odhodlat se (k čemu)

skòpati

1. popadnout, uchopit

rozvalit

1. izvaljati, valjanjem rasturiti, ugnječiti
2. razvaliti, razrušiti

rozvalit se

1. raširiti se, rasprostreti
2. razvaliti se, srušiti se
3. *hovor. expr.* navaliti se; raširiti se

rozvést

1. razvesti, odvesti na razne strane, razmestiti
2. razdvojiti, odvojiti (koga od koga)
3. razvesti (brak)
4. razviti, razraditi, proširiti (motiv)

rozvrátit

1. rastrojiti, upropastiti, uništiti, razbiti, razoriti (što)

sklonit

1. sagnuti, saviti; spustiti, oboriti (što)
2. *zast.* privoleti, skloniti (koga na što)

sklonit se

1. sagnuti se (nad što, nad čím), pognuti se; poviti se
2. približiti se (kraju)

skopat

1. sniziti, poravniti (kopanjem)
2. ukloniti, izbaciti, odstraniti (kopanjem)
3. skinuti, zbaciti (nogom, što)

skríviti

1. zavinit (co), provinit se (proti komu), prohřešit se, chybit
2. zkroutit, zkřivit

skrmiti

1. odkormidlovat (lod')

skrútiti se

1. ztvrdnout, ztuhnout

sküpiti

1. sebrat, nahromadit (co)
2. shromáždit (přátele)
3. stáhnout, stisknout (obočí, ústa)

slòžiti se

1. souhlasit (s kým/čím), dohodnout se (na čem)
2. spojit se, sjednotit se
3. padnout (na podlahu)

slúpati

1. rozbít, roztlouci (věc)
2. stlouci na rychlo, udělat, zpackat

slúpati se

1. bourat (s autem), havarovat

spraviti

1. připravit, zhotovit (jídlo)
2. *zast.* poslat, odeslat
3. uložit (do skladu)

zkřivit

1. iskriviti (što, koga)

zkrmit

1. upotřebiti, potrošiti kao krmu
2. *dijal.* uhraniti, utoviti (koga, što čím)

zkroutit se

1. iskriviti se, saviti se

skoupit

1. nakupovati, pokupovati

složiti se

1. spustiti se, svaliti se
2. skupiti između sebe novac, dati prilog (za što, za koga)

sloupat

1. oljuštiti, oguliti (što); skinuti koru, očistiti ljusku

sloupat se

1. sljuštiti se, oguliti se

spravit

1. popraviti, opraviti (što)
2. popraviti, poboljšati (što)
3. urediti, srediti (što)

ùbrati

1. utrhnout, natrhat, nasbírat (květiny); načesat, sklídit (ovoce)
2. vybrat, inkasovat (peníze)
3. zvráštit, zvráskovat; nabrat

ùdati

1. provdat, vdát

ùgnati

1. vehnat, odehnat

ugòditi

1. vyhovět (komu), uspokojit (koho)
2. naladit (housle)
3. uhodnout (správnou cestu)
4. smluvit, domluvit, dohodnout

ugòditi se

1. dohodnout se
2. *neos.* přihodit se

ulépiti

1. zalepit; vlepit

ubrat

1. odvaditi (što); uzeti malo (čega); umanjiti, smanjiti; zakinuti (od čega)
2. *hovor.* suziti (što)

udat

1. naznačiti, označiti, navesti (što)
2. dostaviti, prijaviti (koga, što); podneti prijavu
3. *řídce expr.* proturiti (što), utrapiti (što, koga)

uhnati

1. zamoriti, satrti terajući (konja)
2. iznuriti hajkanjem, iscrpsti gonecí hajkom (jelena apod.)
3. *razg. ekspr.* steći; uhvatiti, uloviti (muža)
4. *řídce.* dognati, dostíci

uhodit

1. udariti (koga)
2. udariti, tresnuti (čime, po čemu, na što, u što; o što)
3. udariti, zasvirati (u što)
4. udariti, prasnuti (o gromu)
5. otkucati, izbiti
6. *zast.* napasti (koga); udariti (na koga, što); *expr.* navaliti (na koga), obasuti (koga čím)
7. *naglo* nastupiti, nastati, udariti
8. *zastr. řídce* naći, otkriti

uhodit se

1. udariti se, lupiti se (čim po čemu, o što)

ulepit

1. slepiti
2. prilepiti (što, gde)

ùliti

1. vlít, nalít

ulít

1. odliti, odasuti (što; malo čega)
2. ugasiti (polivajući)
3. izliti
4. *expr.* tajno krišom izneti; sakriti, prikriti

ùnêti

1. vnést (co kam, do čeho)
2. zanést, zapsat (do knihy, diáře)
3. odnést

unést

1. poneti (koga, što)
2. podneti, otrpeti, pretrpeti, izdržati (što)
3. odneti sobom, odvući (koga)
4. silom odvući, oteti (koga)
5. poneti, očarati, zaneti, oduševiti (koga čím)

upáliti

1. zapálit, podpálit; rozsvítit (lampu)
2. zapálit, uchvátit, nadchnout

upálit

1. spaliti (koga) (na lomači)
2. *řidce* spaliti, izgoreti, sagoreti (što)
3. spaliti, oprljiti, ukloniti palecí (što)
4. *řidce* ispeći; ispržiti (što)

upíjati

1. vpíjet, vstřebávat, sát, vsávat

upíjet

1. piti, pijuckati

ùpiti

1. vpít, vsát, vysát
2. vrýt (si něco do paměti)

upít

1. otpíti, srknuti, popiti malo (čega)
2. *řidce* ubiti, uništiti pícem, alkoholem (koga)

ùprêti

1. upřít (zrak); ukázat prstem (na koho)
2. napnout síly
3. opřít (hlavu o ruku)

upřít

1. porečí, osporiti, ne priznati (kome što)
2. *zastr.* odbiti, ne primiti (poklon apod.)

uštròjiti

1. vykleštít, kastrovat

ustrojít

1. obući, odenuti (kaga u što)
2. *zastr.* metnuti ham (na konja), uhamiti (konja)
3. ukrasiti; udesiti, urediti (što)
4. *řidce* připremiti (gozbu i sl)
5. *zastr. kniž.* napraviti, stvoriti
6. *zastr.* organizovati, organizirati

utvářati

1. představovat si, domýšlet si

utvářet

1. uobličavati, formirati (što)
2. stvarati (što)

ùveriti

1. přesvědčít, ujistit, ubezpečít

uvěřit

1. poverovati (u koga, u što)
2. pouzdati se (u koga, u što), poverovati, pokloniti poverenje (kome, čemu)
3. poverovati (kome što, čemu)
4. poverovati, biti uveren u dobar razvoj čega, ponadati se

uvéstí

1. vplést, všít

uvést

1. uvesti; dovesti (koga, što kamo kuda)
2. uvesti, uputiti (koga u što)
3. prikazati (film)
4. navesti, citirati (što)
5. navesti (koga na što)
6. *zastr.* predstaviti (koga kome)
7. započeti (što) kao uvodom, poslužiti kao uvod, biti uvod (za što)
8. *kniž.* svečano uvesti (koga u što), inaugurisati, inaugurirati (koga)

ùvřtati

1. zašroubovávát, šroubovat; vykřucovat (ruku); křoutit (provaz)
2. vyklešřovat, miškovat

uvřtat

1. *expr.* navući, navesti, nagovoriti (koga na što)

uzàvreti

1. vzkypět, vyvřet, dostat se do varu

uzavřít

1. zatvoriti, zaključati
2. obustaviti poslovanje, rad (čega), zatvoriti (što)
3. zatvoriti, zakrčiti, preprečiti (što), onemogućiti, blokirati prolaz
4. *kniž.* zatvoriti, završiti, zaključiti (što)
6. *zastr.* zaključiti (što iz čega)

zàbiti¹

1. zatlouci, zarazit; vrazit (nůž do zad)
2. zabořit se; vzít si něco do hlavy; zabořit se (do práce)

zabít

1. ubiti, usmrtiti (koga); pobiti, zaklati, poklati (stoku, živinu)
2. *pren.* ugušiti (osećanja); srušiti, ubiti (ideale)
3. *hovor. expr.* ubiti; *přen.* uništiti, upropastiti, saseći (koga, što)
4. zakovati (što čím)
5. zakucati, ukucati; zabiti (što u što)

zàbiti²

1. zapomenout

zàbiti se

1. zalézt, schovat se, skrýt se; vtlačít se (kam)

zabít se

1. nastradati, poginuti nesrečnim slučajem
2. *hovor.* ubiti se
3. *řidce hovor. expr.* ubiti se, crcí

zahòditi

1. zapadat (o slunci)
2. zacházet si (o cestě)

zahodit

1. odbaciti, baciti, izbaciti (što)
2. *expr.* omalovažiti, poniziti (koga pred kim)
3. *expr.* zanemariti, odbaciti, zabciti (što)

zakázati

1. určit, ustanovit, smluvit, sjednat
2. naříditi, přikázat
3. vypovědět, přestat sloužit (o stroji, o paměti)

zakázat

1. zabraniti (kome što)
2. *řidce* održati propoved

zakúpiti

1. vzít do nájmu, pronajmout
2. koupit předem

zakoupit

1. kupiti, nabaviti (što)
2. *zast. kniž.* potkupiti, potplatiti, podmititi
3. *zast. kniž.* iskupiti (što čím)

zalèteti

1. zaletět (za něco)
2. za letu zabloudit
3. povzbudit, popohnat k letu, běhu

zaletět

1. doleteti, uleteti (o pticama apod.)
2. zaleteti se, poleteti, uzleteti, vinuti se; odleteti daleko
3. dopreti (o zvuku)
4. upreti (pogled)

zalòžiti

1. zastavit, dát do zástavy
2. *řidc.* přinést oběti, obětovat
3. *expr.* pojíst; dát jíst (komu)

založit

1. staviti, metuti (što kamo)
2. položit (kravama apod.)
3. zaturiti (što)
4. zapreti (što čím)
5. označiti, obeležiti (što, što čím)
6. podviti, skratiti (što)
7. osnovati, zasnovati; stvoriti, organizovati, organizirati
8. zasnovati, osnovati (što na čemu)
9. *hovor.* kreditirati, financirati (koga), pozajmiti (kome) novac, pomoći kome pozajmicom

zamésti

1. zamíchat, zakvedlat

zamést

1. počistiti, pomesti

zamiriti¹

1. smířit, usmířit, uklidnit
2. zahojit se, zacelit se

zamířit

1. nanišaniti (u koga; u što, čím)
2. upraviti, usmeriti, uperiti (na što, na koga, u što, u koga; što)
3. *řidce kniž.* usmeriti, orijentisati, orijentirati (što na što, ka čemu)
4. krenuti, uputiti se (ka kome, ka čemu, kuda)

zamiriti²

1. zavonět

zamrêti

1. vymřít, zajít
2. umlknout, doznít, ustat
3. omdlít, upadnout do bezvědomí

zemřít

1. umreti

zamřzeti

1. zanevřit, zařit nenávidět, mít odpor, pocítit odpor

zàpahati

1. dýchnout, dechnout
2. ovanout, zavanout (o vůni, větru)

zapáliti

1. zapálit, rozžhnout, rozsvítit
2. nadchnout, vyvolat nadšení
3. zapálit (cigaretu)
4. *hovor.* osvětlit
5. vypálit, vystřelit (z pušky)
6. *hovor.* vyrazit na cestu

zàpiti

1. propít (plat)
2. zapít

zapláviti

1. namodřit
2. zmodrat

zapùstiti

1. zanedbat

zàspati

1. usnout

zamrzet

1. neprijatno se dotaći (kosnuti se) (koga); ozlovoljiti, ogorčiti, naljutiti, najediti (koga)

zapáchat

1. zaudarati, smrdeti
2. *zast. expr.* zaudarati, mirisati (na što); podsećati (na što)
3. *zast.* mirisati, ispuštati, širiti miris

zapálit

1. zapaliti, upaliti, potpaliti (što); zapaliti užeci (sveću apod.)
2. *kniž.* zapaliti, zagrejati, oduševiti, pridobiti (koga za što)

zapít

1. zaliti (što čím), popiti uz jelo, posle jela
2. zapiti, zaliti; odagnati pijuci (tugu apod.)
3. zapiti, zaliti, proslaviti uz čašicu (što)

zaplavit

1. zaplaviti, poplaviti, potopiti (plaveći) (reka, livade apod.)
2. *přen.* obliti, zaliti, ispuniti, obuzeti
3. prekriliti, preplaviti, zaplaviti (što)
4. prekriti, zasuti, zatrpati, preplaviti, zaplaviti (što čím)
5. *řídce* navodniti, natopiti, zaliti (što čím)

zapustit

1. uglaviti (što u što)
2. spariti domácí životinje

zaspat

1. zaboraviti u snu (što)
2. uspavati se; propustiti (što), zakasniti (na što zbog spavanja)
3. prespavati (što)

zàstati se

1. octnout se někde

zaváliti

1. svalit, povalit
2. zabořit (obličej do polštáře)
3. posunout dozadu (klobouk)

zaváriti

1. svařit (kovy)

zavèsti¹

1. začít veslovat, vyplout
2. odplout, odjet, vzdálit se
3. rozpovídat se

zavèsti²

1. protkat, vyšíváním zakrýt

zavínuti

1. zakroutit, zkroutit
2. ohnout, zahnout; zkřivit
3. vzletět, rozepnout křídla

zastat se

1. uzeti u zaštitu (koga, što), zauzeti se, založiti se (za koga, za što)

zavalit

1. zatrpati, zasuti, zavaliti (koga, što čím)
2. *expr.* pretrpati, opteretiti (koga čím)
3. *expr.* zasuti, obasuti (koga čím)
4. *expr.* pretrpati, preplaviti (što čím)
5. zatvoriti, zavaliti, zakrčiti, preprečiti (što, što čím)

zavařit

1. zakuvati, zakuhati, skuvati, skuhati (što), zakuvati, zakuhati, ukuhati, ukuvati (što u čemu)
2. zavariti (što)
3. konzervirati, konzervisati

zavést

1. dovesti, uvesti (koga kamo, kuda)
2. zavesti, zapodenuti, započeti, pokrenuti, povesti
3. sprovesti, uvesti, instalirati (što)
4. uvući, staviti (što u što)
5. uvesti, ustanoviti, uspostaviti; zasnovati, organizovati, organizovati (što)
6. zavesti, dovesti u zabludu, navesti na pogrešan zaključati (koga)

zavinout

1. saviti (u kotur), smotati, urolati (što)
2. zaviti, zamotati, umotati (koga, što u što)

zavòditi

1. zavádět, vodit
2. svádět
3. zapisovat, registrovat (akta)
4. zavádět (nový systém)

závodit

1. takmičiti se, natjecati se, utrkivati se (s kim u čemu)

zàvreti

1. začít vřít, dostat se do varu

zavřít

1. zatvoriti (što)
2. zatvoriti, zaključati (što)
3. zatvoriti, sklopiti (što)
4. zatvoriti (što); obustaviti rad (čega); sključiti
5. zatvoriti (koga, što kde); uhapsiti, uhititi

zlòbiti

1. škodit (komu); být pln zloby vůči komu

zlobit

1. ljutiti, sekirati, nervirati (koga)
2. zadirivati (koga zbog koga, čega)
3. *expr.* nervirati se zbog lošeg funkcionisanja čega
4. *expr.* mučiti, dosađivati, boleti (što)

Závěr

Mezijazyková homonymie je jevem, který se objevuje při střetnutí dvou cizích jazyků a jejich lexikální zásoby. Její zkoumání a praktické zpracování je dáno především potřebou zamezit nesprávným interpretacím slov při překladech, ale i při běžném hovoru, a tím zabránit možným negativním důsledkům, způsobeným odlišnou sémantikou dvou formálně stejných či podobných slov v rámci dvou cizích jazyků.

Tato práce je zaměřena na česko-srbskou homonymii u sloves. Přednostně zkoumá vlivy prefixace na homonymnost sloves a na jejich srozumitelnost. První část práce je věnována shrnutí obecných poznatků o lexikologii, jejích disciplínách a některých významových vztazích lexikálních jednotek. Veškeré informace jsou podloženy odbornou českou a srbskou literaturou zabývající se tématem lexikologie. Ve druhé části jsou tyto poznatky konkretizovány a veškerá pozornost je věnována slovo tvorbě a následně již samotným prefixům a jejich významové stránce. Rozebrané významy českých a srbských prefixů jsou mezi sebou následně porovnány, a to nejprve ty, které jsou po formální stránce stejné nebo podobné, a následně ty, které jsou formálně odlišné, ale shodují se alespoň v některých významech. Na základě toho jsou vybrána některá slovesa, která by vzhledem ke své formě mohla činit problém a být chybně přeložena.

Klasifikace mezijazykových homonym se částečně překrývá s klasifikací homonym vnitrojazykových. Ovšem mezijazyková homonyma v sobě nesou určitá specifika, která vycházejí z rozdílností mezi systémy zkoumaných jazyků. Kvůli odlišnému vývoji gramatické stavby sloves a odlišnému hláskovému vývoji v obou jazycích je při posuzování o jaký jev se jedná na místě určitá benevolence. Podle rozdílností v grafické a fonetické stavbě porovnávaných slov vyčleňujeme tzv. homografy, tedy slova stejně se píšící s rozdílnou výslovností, a homofony, tedy slova stejně se vyslovující s odlišnou grafickou formou. Slova, která se stejně nevyslovují ani nepíší, ale jsou si jinak podobná, označujeme termínem paronyma. Avšak za mezijazyková homonyma jsou považována i slova, která nesou větší míru rozdílností, než by bylo tolerováno u homonym vnitrojazykových, př. srb. *oholiti se* (čes. *povyšovat se*), je možné sémanticky zaměnit za čes. *oholit se* (srb. *obrijati se*), a to i v případě, že srbské sloveso obsahuje o jeden znak více a výslovnost jednotlivých hlásek je odlišná.

Praktická část bakalářské práce je tvořena přehledem sloves, která díky své formální a sémantické stránce mohou tvořit určité nesnáze. Veškerá slovesa byla čerpána ze *Srbocharvátsko českého slovníku* (1982) a z *Česko-srbského slovníku I., II.* (2000) a jsou

v základním slovníkovém tvaru. Na levé straně se vždy nachází nejprve srbské sloveso s českým překladem, na pravé jeho český protějšek se srbským překladem.

Přehled problémových sloves obsahuje na srbské straně 146 výrazů, na české 147. Tento početní rozdíl je ovlivněn tím, že některá slovesa jsou problémová ve vztahu k více slovům druhého jazyka. Ve čtyřech případech se objevuje jeden český výraz na dva srbské. Dvakrát připadá jedno srbské sloveso na dvě česká slovesa a v jednom případě dokonce tři česká slovesa na jedno srbské. Celkem dvanáct českých slov má v srbském překladu graficky velice podobný tvar jako v češtině, porovnáváné srbské sloveso má však jiný akcent a zcela jiný význam. U takovýchto slov je třeba jejich zrádnost řešit v kontextu. Např. „*Nadam se, ipak, da ću ga sutra dovesti.*“ je věta, u které by byl teoreticky možný i překlad „*Doufám, že ho zítra přece dovyšiji.*“.

Homonymní dvojice se v našem slovníku vyskytují i v rámci jednoho jazyka, a to v jednom případě na české a ve dvou případech na srbské straně. Rovněž nalezneme dva případy homofonů, a to jak v srbské, tak v české části. V jednom případě se setkáme s paronymy v českých slovesech. Přehled tedy obsahuje 101 homonymních párů a 3 homonymní trojice.

Podle rozdílností ve významech lze v rámci slovníku rozlišovat i úplná a neúplná homonyma. V případě, že dochází k významovým rozdílům ve všech významech, hovoříme o úplných homonymech. Pokud se alespoň jeden z významů mezi porovnávanými slovesy shoduje, jsou slovesa považována za neúplná homonyma. Na základě toho není 26 dvojic považováno za zcela homonymní dvojice, neboť je minimálně jeden z jejich významů shodný. Případy částečného překrytí významů jsem pozorovala pouze u slov určitým způsobem příbuzných. Homonymní páry vzniklé náhodně tento jev nevykazovaly.

Ač je mezijazyková homonymie známým a zejména v diplomových pracích poměrně oblíbeným tématem, její zpracování, především v oblasti slovo tvorné homonymie, není dostatečné. V této práci se snažím poukázat na problematiku předpon pojících se ke slovesům ve dvou geneticky příbuzných jazycích a docházím k závěru, že i když je význam základového slovesa v obou jazycích shodný, po připojení prefixu se význam může stát zavádějícím. Děje se tak převážně těch v případech, kdy jsou významové funkce předpon v obou jazycích rozdílné.

Slovesa utvořená ze zavádějícího základu připojením některých předpon zrádnost ztrácejí. Připojením jiných prefixů však dostávají význam, který lze zařadit do homonymního páru a jenž svou formou může uživatele mást a být zdrojem chyb. Např. srb. *lupati* (čes. *bouchat*) po přidání prefixu *po-*, srb. *polupati* (čes. *rozbit*), není tolik problémové jako po přidání prefixu *o-*, srb. *olupati* (čes. *omlátit, otlouci*). Českou stranu v přehledu tvoří

poměrně frekventovaná slovesa, která lze významově zaměnit za slovesa srbská, i když tato srbská slovesa nemusejí mít tak hojnou četnost užití. Mimo jiného jsou do výčtu zařazena i slova používaná v hovorovém jazyce, dialekty, knižní a expresivní výrazy. Pokud porovnáme jednotlivé páry sloves z přehledu v lingvistickém korpusu Intercorp, zjistíme, že jsou tam slovesa v kontextu překládána správně. Za rizikovou skupinu lze tedy považovat spíše studenty a uživatele, kteří se daný jazyk teprve učí a nemají ještě vžitě problematické výrazy.

Seznam použité literatury

- Aleksić 2006:** ALEKSIĆ, M.: *Međujezička srpsko-bugarska (bugarsko-srpska) leksička homonimija*. Filološki fakultet, Beograd 2006.
- Čechová et al. 2000:** ČECHOVÁ, M. et al.: *Čeština - řeč a jazyk 2*. přepracované vydání, ISV, Praha 2000.
- Čejka 1992:** ČEJKA, M.: *Česká lexikologie a lexikografie*. Masarykova universita, Brno 1992.
- Čermák 1995:** ČERMÁK, F.: *Manuál lexikografie*. H & H, Jinončany 1995.
- Čermák 2010:** ČERMÁK, F.: *Morfématica a slovtvorba češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2012
- Dokulil 1962:** DOKULIL M.: *Tvoření slov v češtině*. Nakl. Československé akademie věd, Praha 1962.
- Dragičević 2007:** DRAGIĆEVIĆ, R.: *Leksikologija srpskog jezika*. Zavod za učbenike, Beograd 2007.
- Filipec – Čermák 1985:** FILIPEC, J. – ČERMÁK, F.: *Česká lexikologie*. ACADEMIA, Praha 1985.
- Grepl et al. 1995:** GREPL, M. et al.: *Příruční mluvnice češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1995.
- Hauser 1980:** HAUSER P.: *Nauka o slovní zásově*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980.
- Havránek-Jedlička 1981:** HAVRÁNEK, B. – JEDLIČKA, A.: *Česká mluvnice*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1981.
- Hlavsa et al. 1999:** HLAVSA, Z. et al.: *Český jazyk pro střední odborné školy a studijní obory středních odborných učilišť všech typů*. SPN, Praha 1999.
- Horálek 1962:** HORÁLEK K.: *Úvod do studia slovanských jazyků*. ČSAV, Praha 1962.
- Jílek 2005:** JÍLEK, V.: *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. FF Universita Palackého, Olomouc 2005.
- Kačanik et al. 2000–2001:** KAČANIK, E. et al.: *Česko-srbský slovník : ve dvou dílech*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2000–2001.
- Karlík et al. 2002:** KARLÍK, P. et al.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Nakladatelství lidové noviny, Praha 2002.

- Klajn 2002:** KLAJN, I.: *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Matica srpska, Institut za srpski jezik Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd 2002.
- Klajn 2006:** KLAJN, I.: *Gramatika srpskog jezika za strance*. Zavod za udžbenike, Beograd 2006.
- Lotko 1987:** LOTKO, E.: *Zrádná slova v polštině a češtině*. FF University Palackého, Olomouc 1987.
- Mićunović 2002:** MIĆUNOVIĆ, LJ.: *Gramatika bez muke, priručnik za osnovne i srednje škole*. Altera, Beograd 2002.
- Ondrus 1972:** ONDRUS, P.: *Slovenská lexikológia : Náuka o slovnej zásobe*. [Sv.] II. Slovenské ped. nakl., Bratislava 1972.
- Palek 1989:** PALEK, B.: *Základy obecné jazykovědy*. SPN, Praha 1989.
- Peregrin 2003:** PEREGRIN, J.: *Úvod do teoretické sémantiky*. Karolinum, Praha 2003
- Pokorný 1979:** POKORNÝ, L.: *Úvod do české lexikologie*. Pedagogická fakulta, České Budějovice 1979.
- Porák 1967:** PORÁK, J.: *O morfológické homonymii v češtině*. In: Naše řeč, ročník 50, č. 4 [online]. 1967, dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5309> (cit. 2011-03-12).
- Poštolková-Machač 1988:** POŠTOLKOVÁ, B. – MACHAČ, J.: Naše řeč, ročník 71, číslo 2, 1988, dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6754>).
- Sedláček et al. 1982:** SEDLÁČEK, J. et al.: *Srbocharvátsko-český slovník*. Academia, Praha 1982
- Stanojčić 2010:** STANOJČIĆ, Ž. S.: *Gramatika srpskog književnog jezika*. Kreativni centar, Beograd 2010.
- Šipka 1998:** ŠIPKA, D.: *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Matica srpska, Novi Sad 1998.
- Tafra 1986:** TAFRA, B.: *Razgraničavanje homonimije i polisemije (leksikološki i leksikografski problem)*. Filologija knjiga 14, Zagreb 1986.
- Tafra 2005:** TAFRA, B.: *Od riječi do riječnika*. Školska knjiga, Zagreb 2005.
- Uher 1998:** UHER F.: *Nauka o slovní zásobě : tematické okruhy a cvičení*. Masarykova univerzita, Brno 1998.
- Vlček 1966:** VLČEK, J.: *Úskalí ruské slovní zásoby: slovník rusko-české homonymie a paronymie*. Svět sovětů, Praha 1966.